

Zorgen voor beleidsruimte in een onzekere omgeving

Jaarverslag 2019

Gouverneur Pierre Wunsch | Gent

4 maart 2020

Het economisch klimaat in 2019

Groei van de wereldeconomie het laagst sinds de crisis

Aanzienlijke vertraging in het
eurogebied

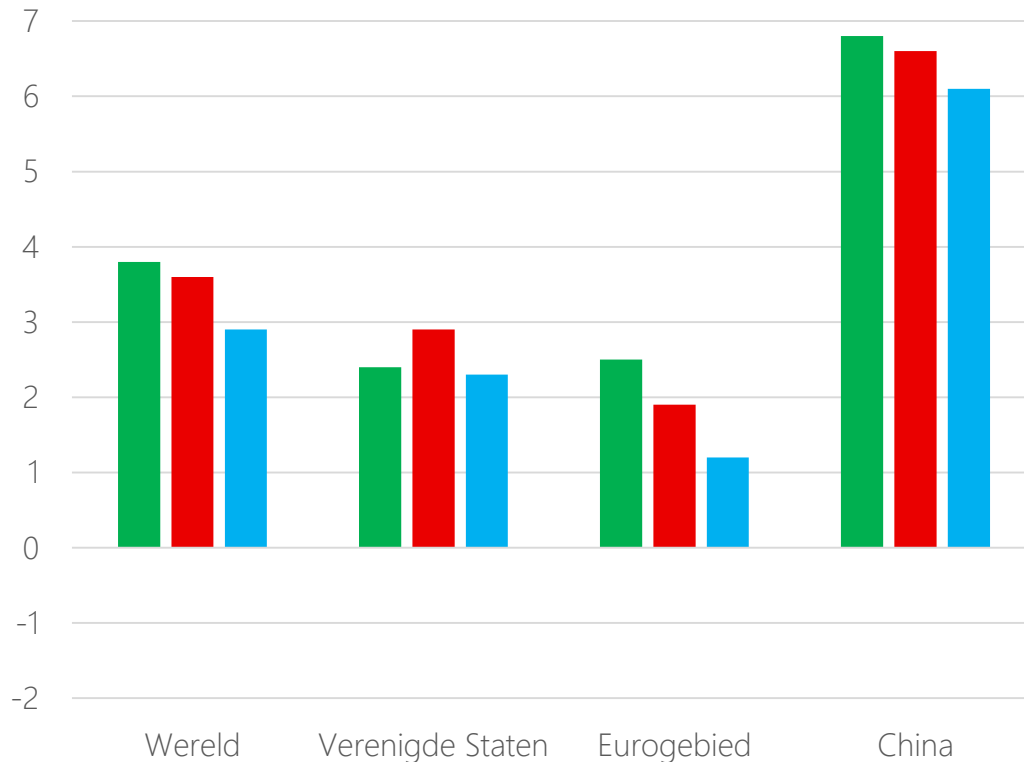
Veerkracht in België

Bedrijvigheid en internationale handel vertraagden in de voornaamste economieën

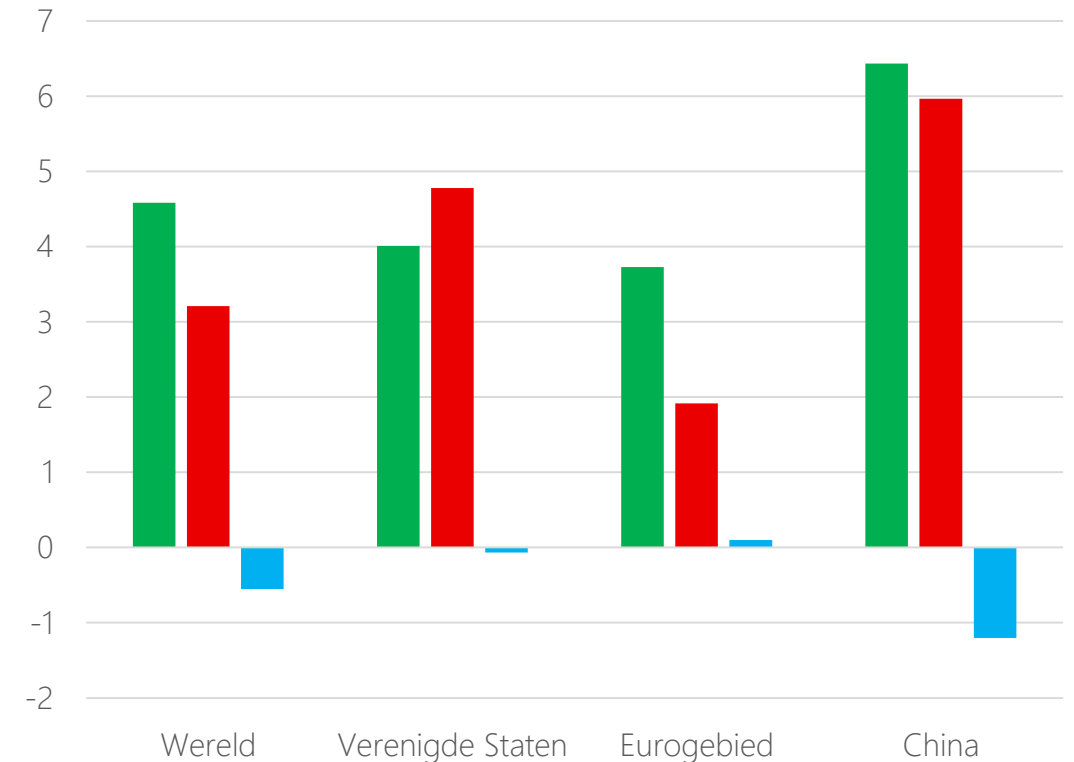
Bbp

(groeipercentage op jaarbasis naar volume)

Internationale handel

(groeipercentage op jaarbasis naar volume)

■ 2017

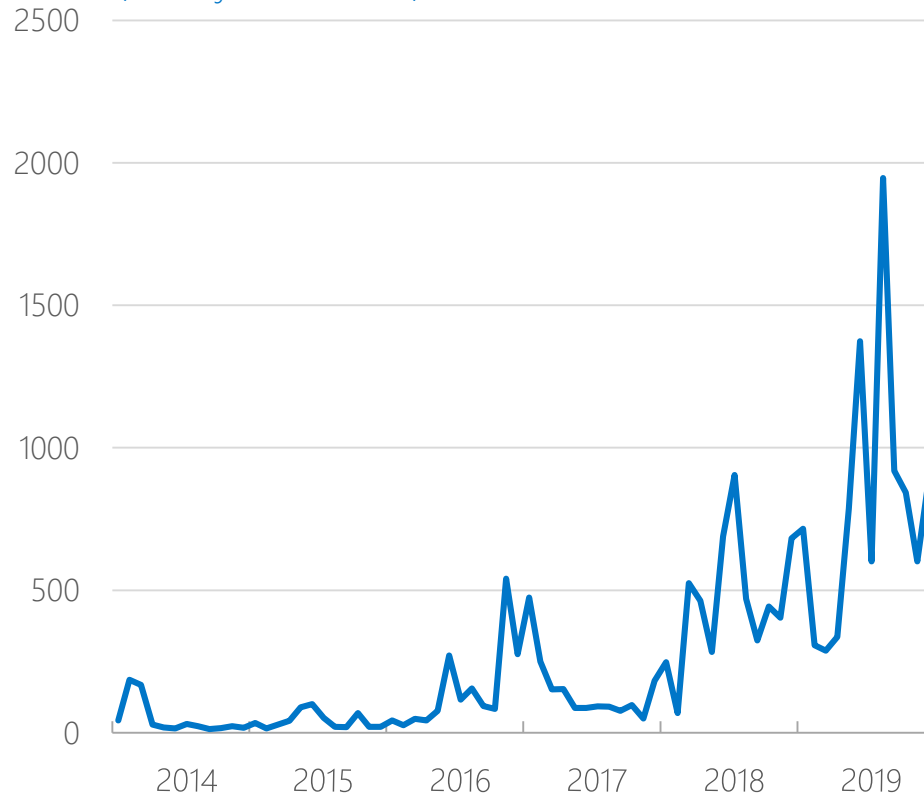
■ 2018

■ 2019

De toegenomen onzekerheid drukte de investeringen ...

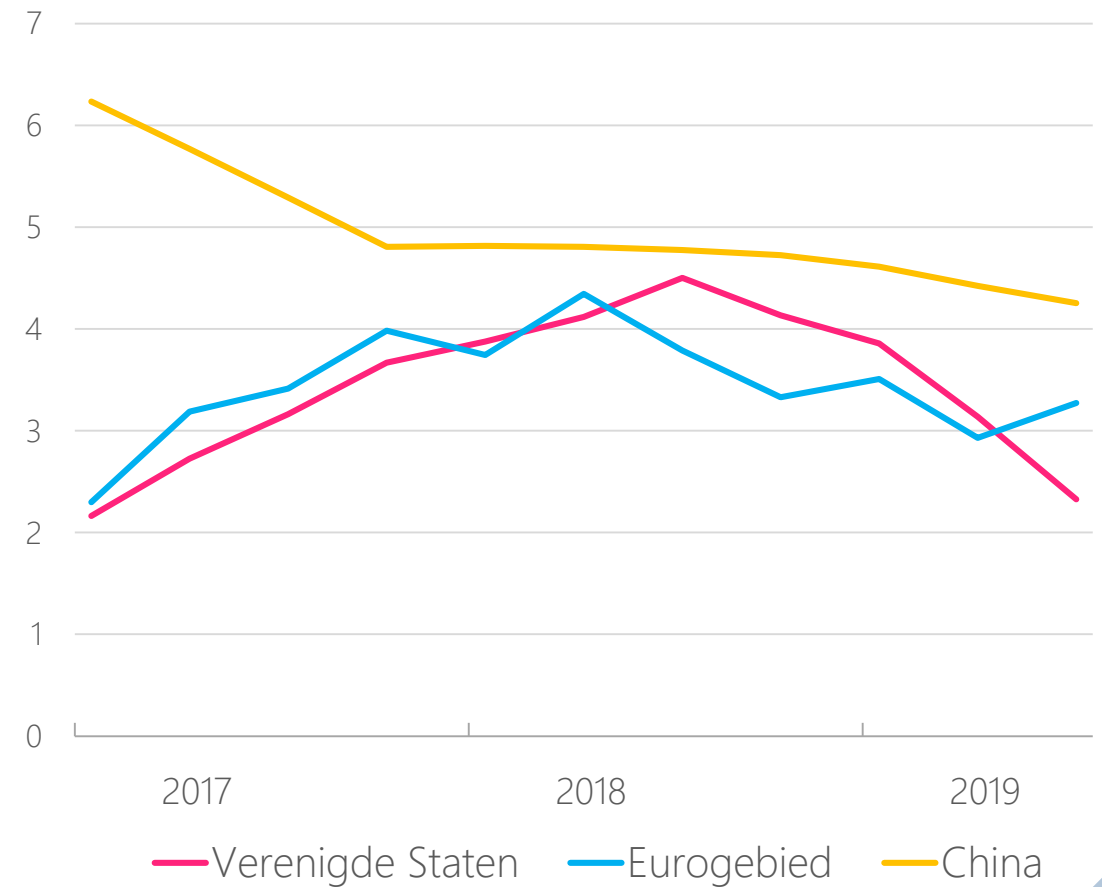
Onzekerheid over het Amerikaanse handelsbeleid¹

(indexcijfer 2014 = 100)

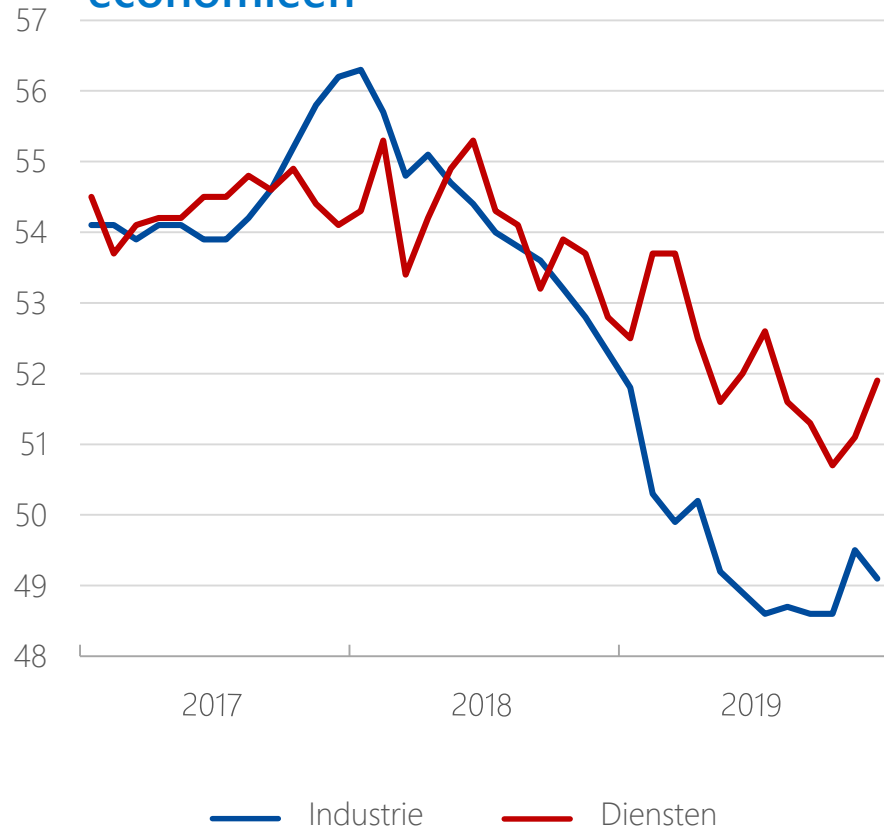
Verloop van de investeringen

(voortschrijdend gemiddelde over vier kwartalen, groeipercentage op jaarbasis naar volume)

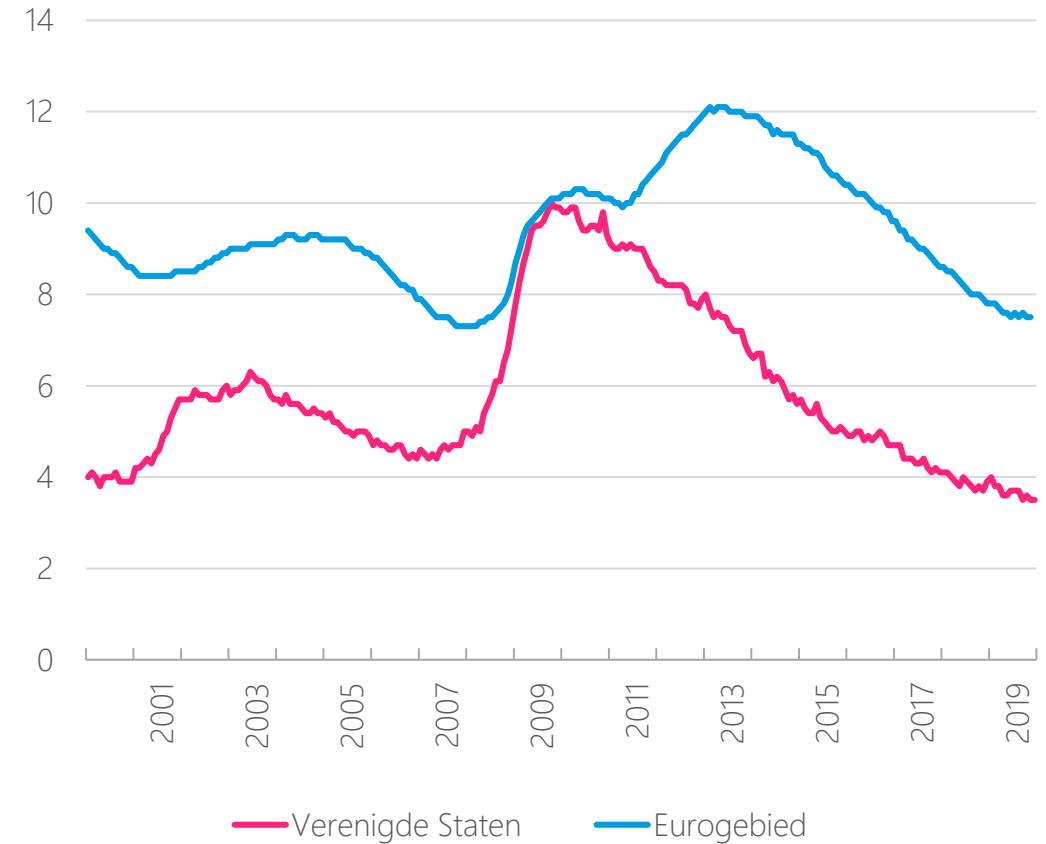
... en de verwerkende nijverheid, terwijl de diensten beter stand hielden en de arbeidsmarkten ondersteunden

PMI¹-indicatoren van de geavanceerde economieën

Werkloosheidsgraad

(in % van de beroepsbevolking)

Groei van de wereldeconomie
het laagst sinds de crisis

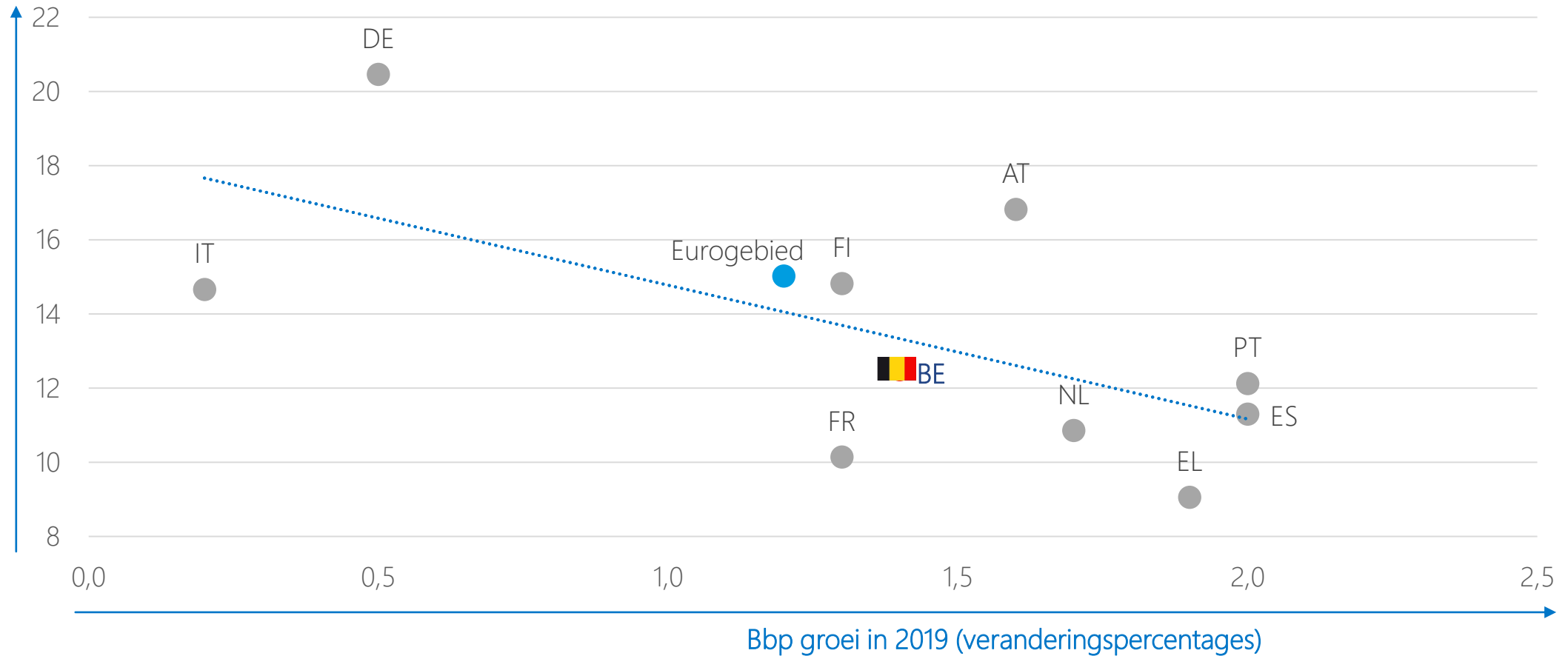
Aanzienlijke vertraging in het eurogebied

Veerkracht in België

In het eurogebied werden de landen met veel industriële activiteit het zwaarst getroffen

Aandeel van de verwerkende nijverheid in het bbp (%)

Groei van de wereldeconomie
het laagst sinds de crisis

Aanzienlijke vertraging in het
eurogebied

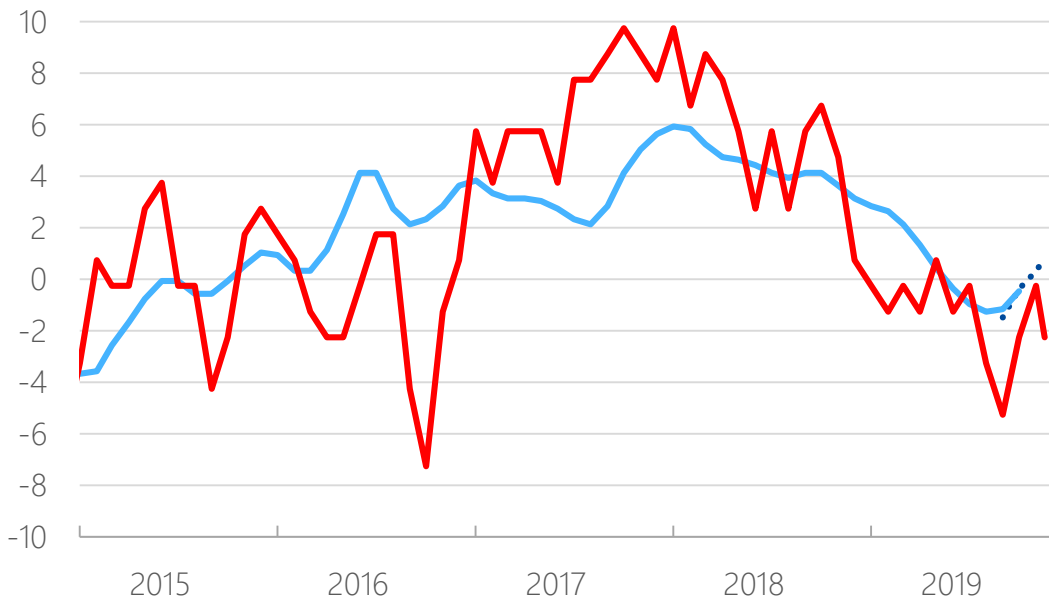
Veerkracht in België

De verslechterde internationale economische context beïnvloedde het vertrouwen en de buitenlandse handel in België

Conjunctuurindicatoren

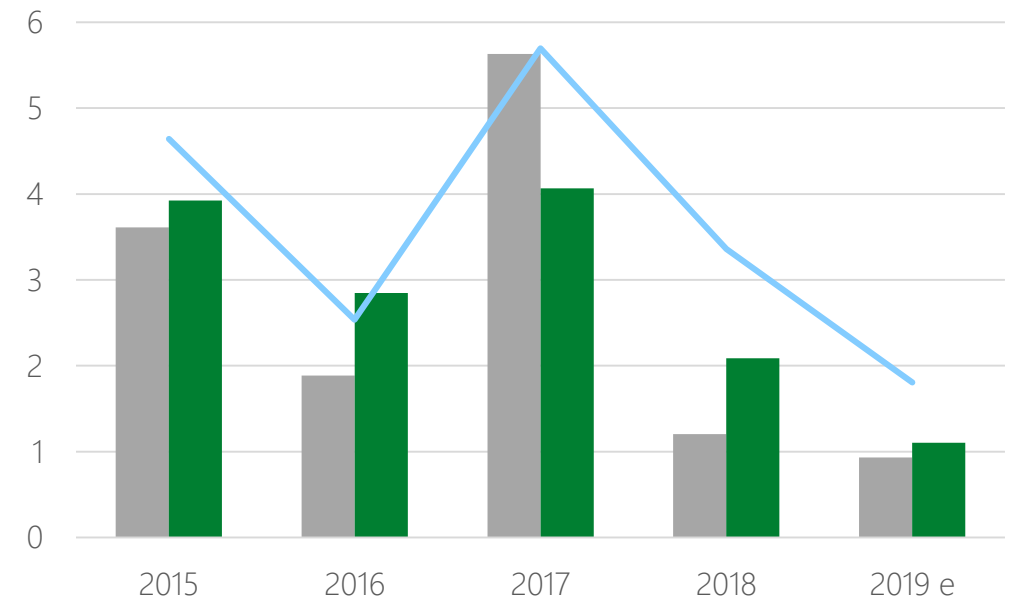
(saldi van de antwoorden op de enquêtes van de Bank, genormaliseerde gegevens t.o.v. het gemiddelde 1995-2019)

- Synthetische conjunctuurindicator van de ondernemingen
- Indicator van het consumentenvertrouwen

Buitenlandse handel en uitvoermarkten van België¹

(veranderingspercentages op jaarbasis naar volume)

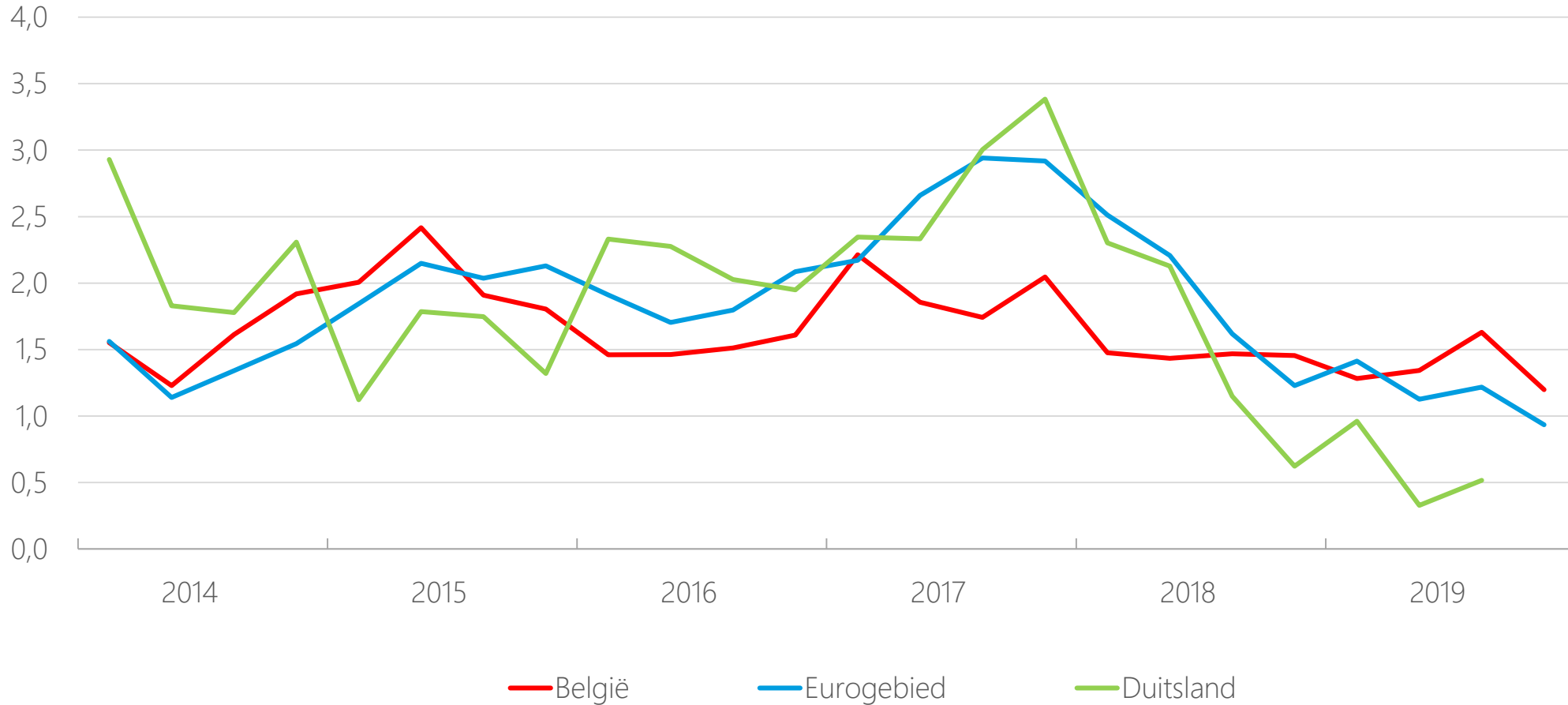

- Uitvoer van goederen en diensten
- Invoer van goederen en diensten
- Uitvoermarkten van België

In 2019 verzwakte de bbp-groei, maar minder dan in de eurozone

Bbp-groei naar volume

(veranderingspercentages op jaarbasis)

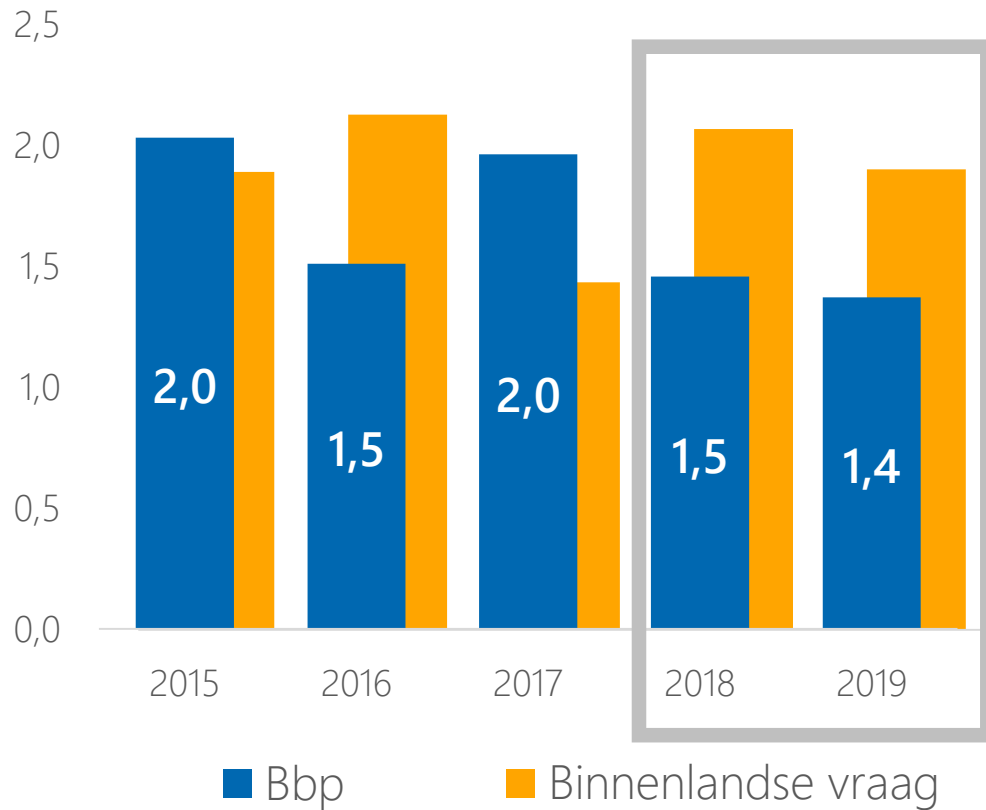

De binnenlandse vraag was de belangrijkste groeimotor in België

Verloop van het bbp en van de binnenlandse vraag

(veranderingspercentages op jaarbasis naar volume)

(2018 → 2019)

Particuliere consumptie

1,5% → 1,1%

Overheidsuitgaven

1,8% → 1,4%

Investerings van de ondernemingen¹

3,9% → 3,0%

Investerings in woningen

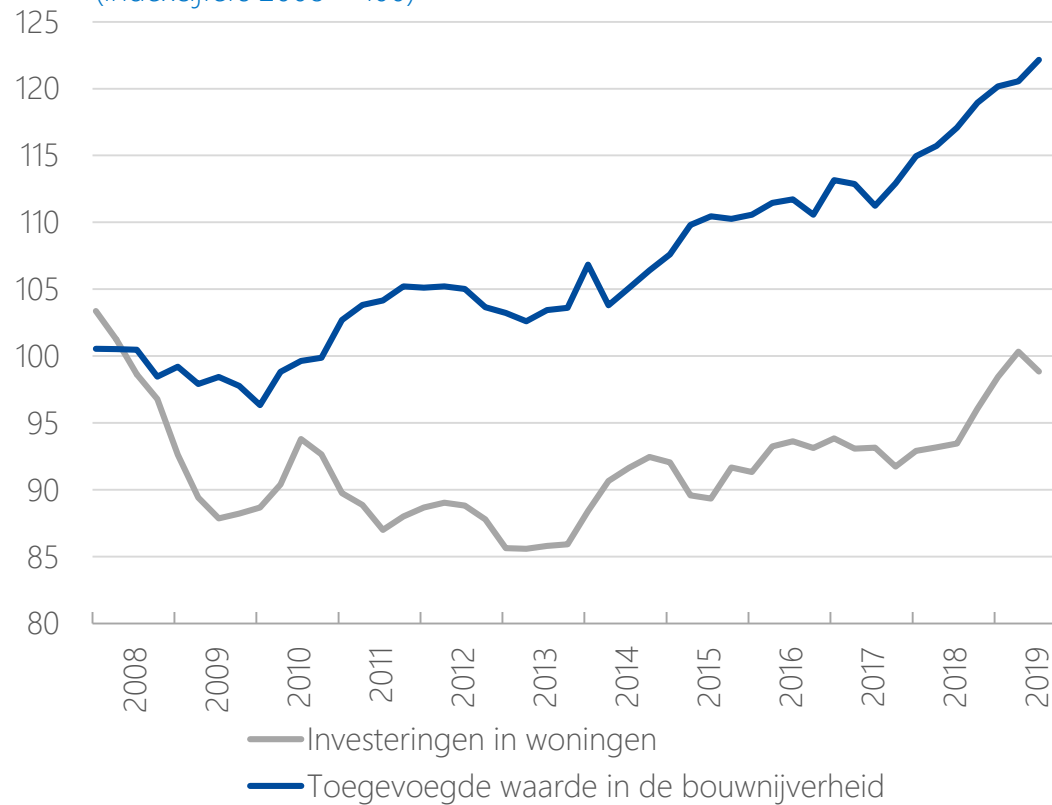
1,0% → 5,9%

Het woningaanbod is recent toegenomen

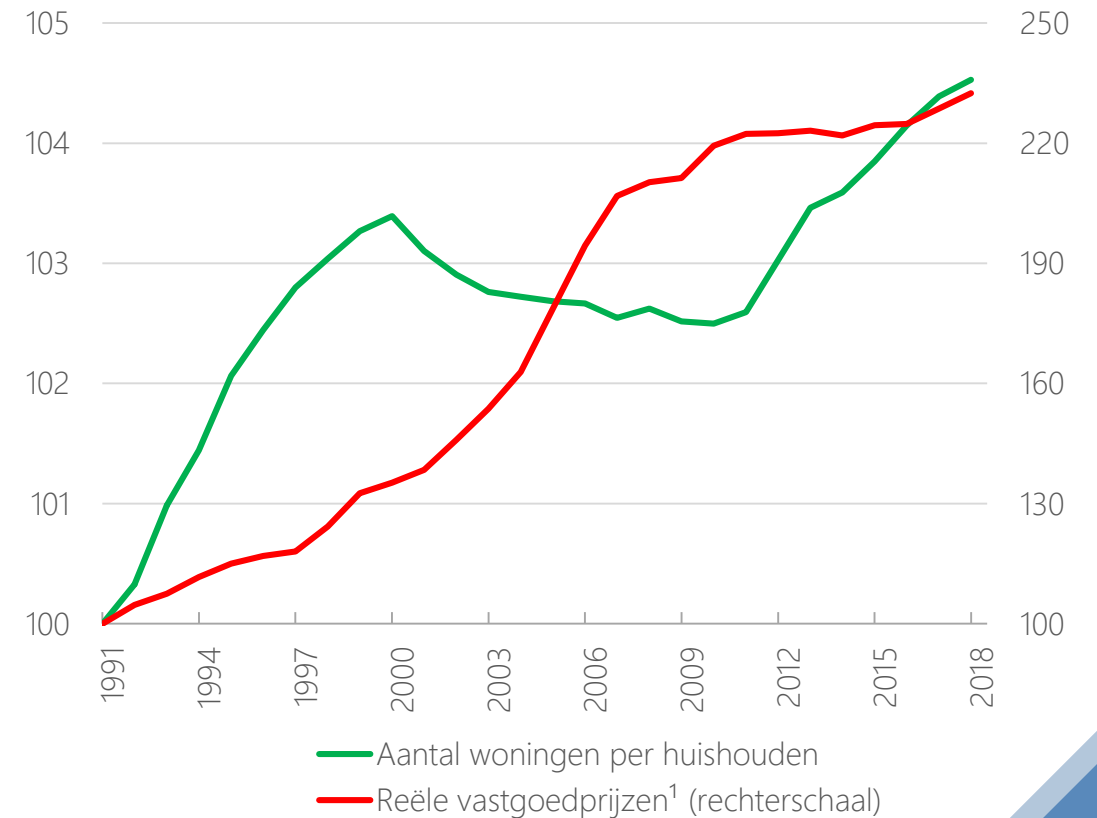
Verloop van de bedrijvigheid in de bouwnijverheid en van de investeringen in woningen

(indexcijfers 2008 = 100)

Verloop van de prijzen en het aanbod van woningen

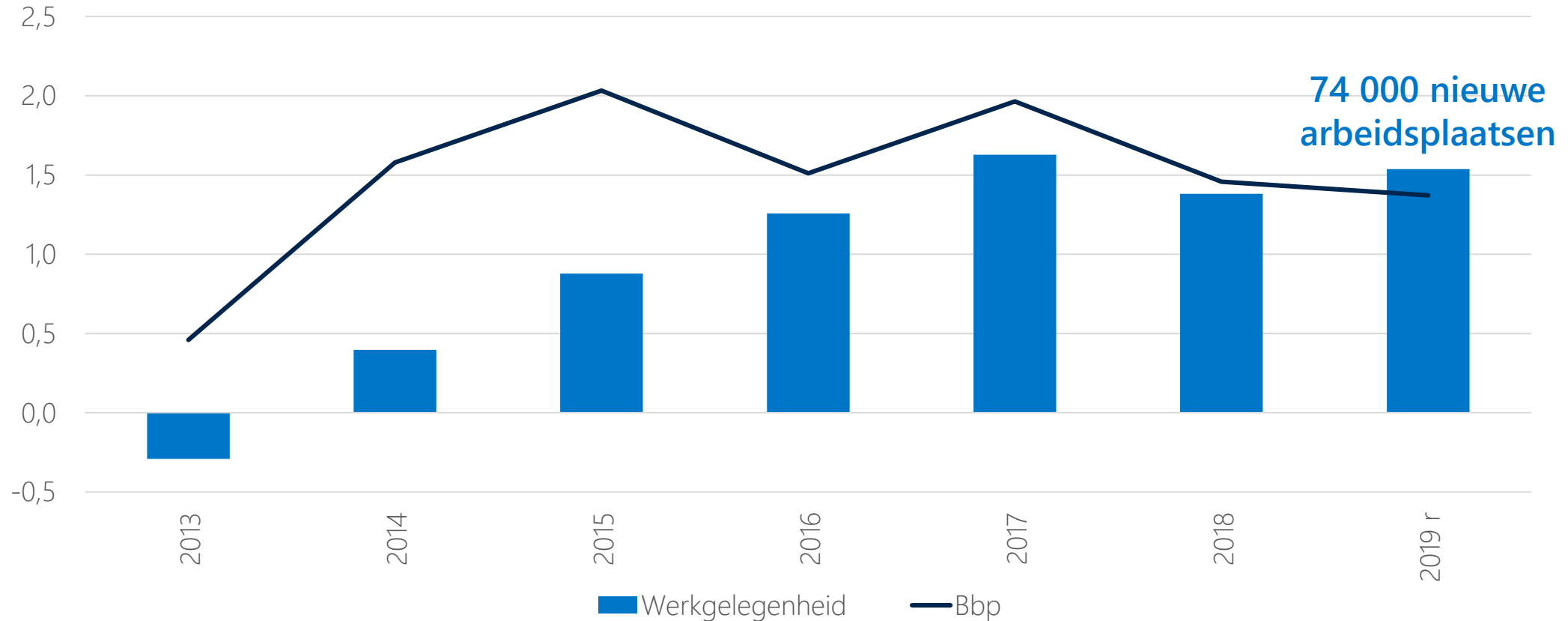
(indexcijfers 1991 = 100)

De werkgelegenheid bleef sterk groeien in 2019

Verloop van de werkgelegenheid en het bbp

(veranderingspercentages op jaarbasis)

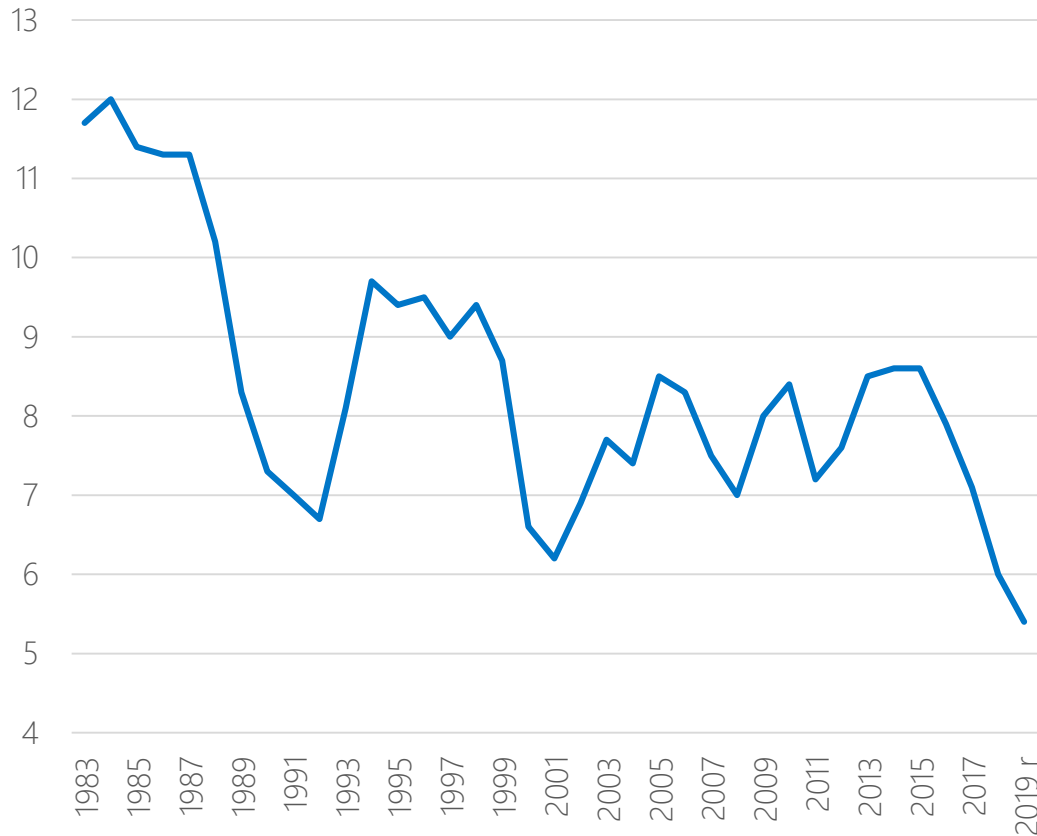

De hervormingen hebben effect: de werking van de arbeidsmarkt is verbeterd

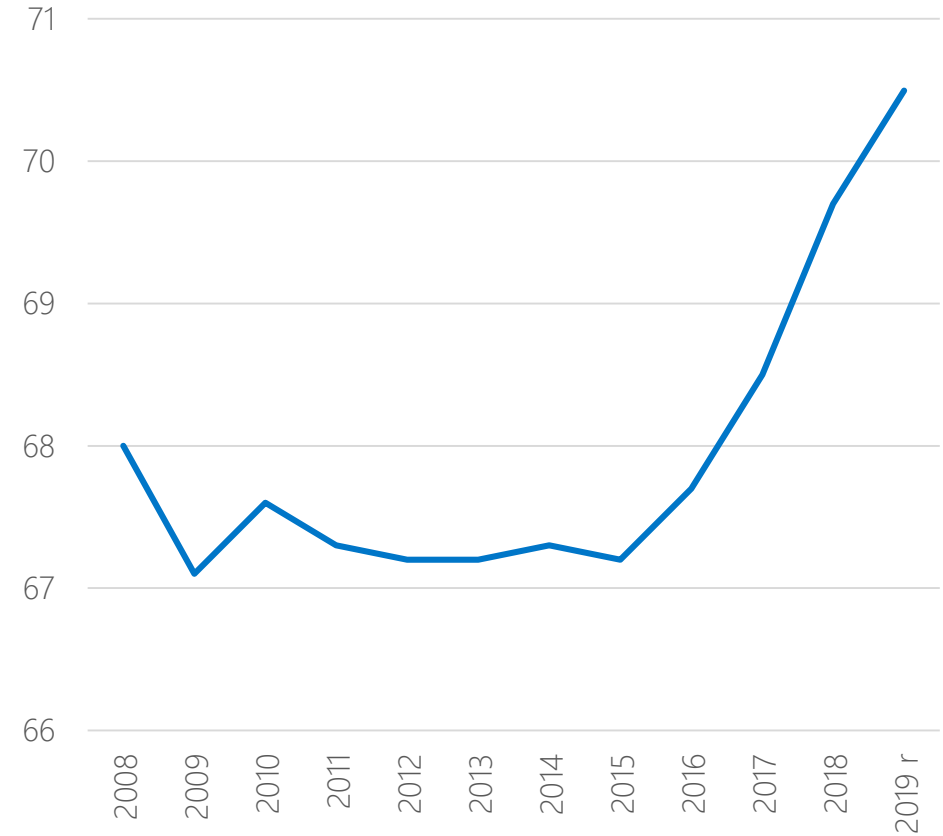
Werkloosheidsgraad

(in % van de beroepsbevolking van 15 tot 64 jaar)

Werkgelegenheidsgraad

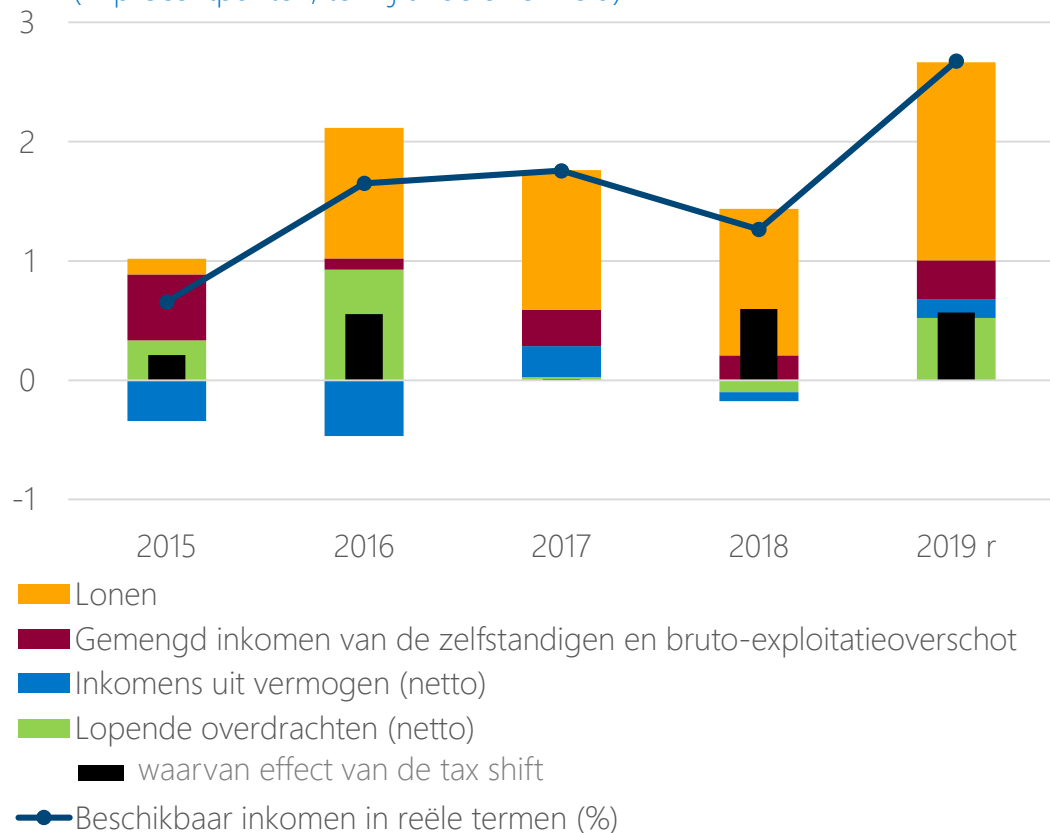
(in % van de bevolking tussen 20 en 64 jaar)

De hoogste koopkrachtstijging gedurende 10 jaar

Bijdragen tot de groei in reële termen van beschikbaar inkomen van de huishoudens

(in procentpunten, tenzij anders vermeld)

- ◆ Aanhoudende groei van de werkgelegenheid
- ◆ Belangrijke loonsverhogingen (sectorakkoorden)
- ◆ Verlichting van de belastingdruk (tax shift)
- ◆ Verlaging van de energieprijzen in 2019

Belangrijkste economische resultaten voor België

(veranderingspercentages, tenzij anders vermeld)

	2016	2017	2018	2019 r
Bbp naar volume	1,5	2,0	1,5	1,4
Inflatie	1,8	2,2	2,3	1,2
Werkgelegenheid	1,3	1,6	1,4	1,5
Geharmoniseerde werkloosheidsgraad ¹	7,9	7,1	6,0	5,4
Saldo van de lopende rekening met de rest van de wereld ²	0,6	1,2	-1,0	-1,4

De monetaire stimulans in het eurogebied onder de loep

"La BCE n'est pas responsable des taux bas"

Bestuurders ECB vrezen neveneffecten negatieve rente

ECB's old guard attack Draghi's long-term easy money policy

Monetaire illusies

'Lage rente is niet de schuld van de ECB'

« Sous Mario Draghi, la BCE a pratiqué une fuite en avant monétaire »

Monetary Policy: Das' Draghi Encore Comes With Risks

La Banque centrale européenne lance sa grande revue stratégique

ECB's Newest Policy Maker Says Latest Stimulus May Be a Mistake

Waarom zo een sterke monetaire impuls?

Werkt hij nog?

Leidt die impuls niet tot overdreven risicogedrag?

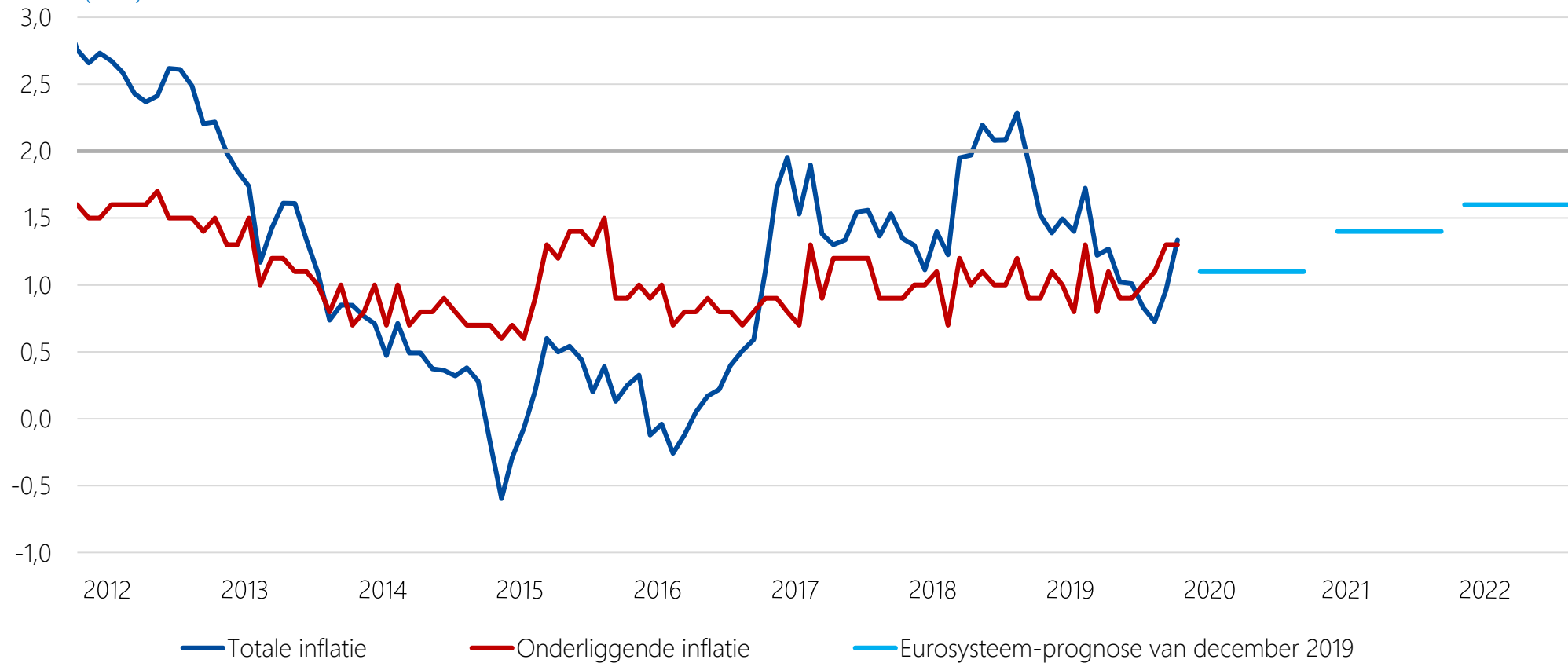
Lagerenteomgeving en andere structurele uitdagingen voor de financiële sector

Een reeks nieuwe monetaire maatregelen in september, geïnspireerd door de lage inflatie in het eurogebied

Werkelijke inflatie en inflatievooruitzichten

(in %)

Waarom bleef de inflatie ook in 2019 laag?

Groeivertraging drukte de stijging van de inflatie

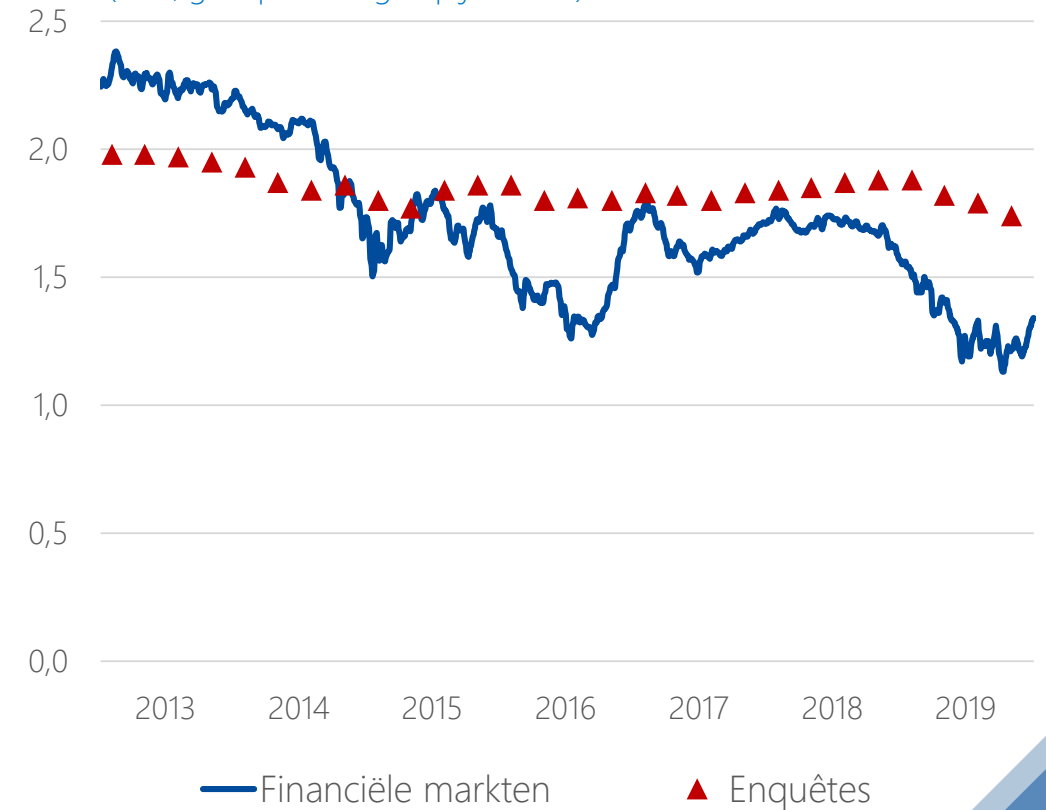
- ◆ Inflatie ondersteunen loopt via het verloop van de bedrijvigheid, van de werkgelegenheid en van de vraag
- ◆ Robuuste binnenlandse vraag, ondanks de onzekerheden in de internationale omgeving

Lage inflatie kan een zichzelf voedend mechanisme worden

- ◆ via de weerslag op de inflatieverwachtingen ...
- ◆ ... naar een 'nieuw normaal' van lage inflatie en ... lage rente ?

Inflatieverwachtingen op lange termijn in het eurogebied

(in %, groeipercentage op jaarbasis)

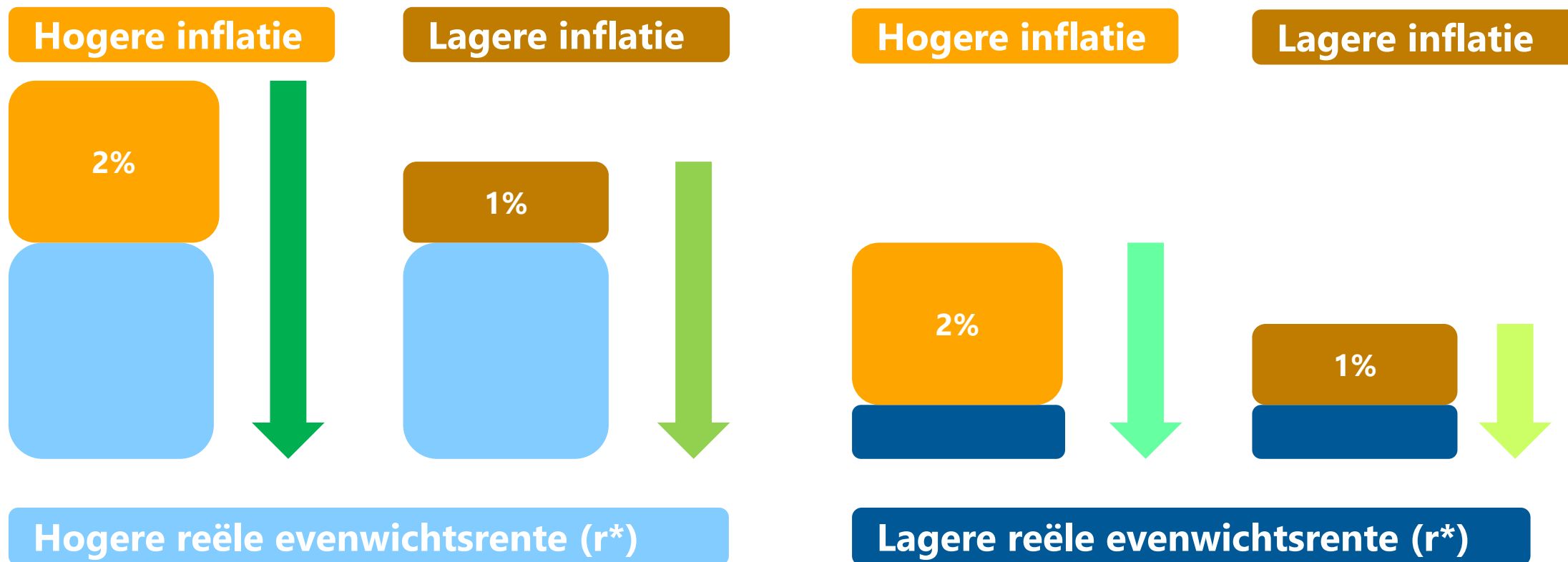

Reële evenwichtsrente (r^*) daalt door structurele factoren

- ◆ Reële evenwichtsrente (r^*) → weerspiegeling van het evenwicht tussen **vraag** naar en **aanbod** van financieringsmiddelen
- ◆ Neemt de laatste decennia af
- Structurele factoren die tegelijkertijd het **sparen** doen toenemen en de **investeringen** doen dalen
  - ◇ Voorbeelden: vergrijzing van de bevolking (Westen en Oost-Azië); toenemende onzekerheid; sterke aversie voor risico sinds de crisis; toenemende ongelijkheid op wereldschaal, ...

Waarom problematisch?

Inflatie, reële evenwichtsrente en beleidsruimte

- ◆ Hogere inflatie leidt tot hogere nominale rente en creëert meer ruimte voor renteverlagingen
- ◆ Minder risico voor financiële stabiliteit als gevolg van lagerenteomgeving
- ◆ De inflatiebuffer wordt des te belangrijker naarmate de reële evenwichtsrente lager is

De lage evenwichtsrente is een van de vertrekpunten van de evaluatie van de monetaire beleidsstrategie

Wanneer?

- ◆ Lancering in januari 2020
- ◆ Laatste evaluatie: 2003

Wat?

- ◆ Kwantitatieve formulering van de **prijstabiliteit**
- ◆ Efficiëntie en potentiële neveneffecten van de monetairbeleids**instrumenten**
- ◆ Andere overwegingen: financiële stabiliteit, werkgelegenheid en ecologische duurzaamheid
- ◆ Communicatievormen

Hoe?

- ◆ Verdieping, openheid en inclusie
- ◆ Openbare raadpleging door de NBB

Waarom zo een sterke monetaire impuls?

Werkt hij nog?

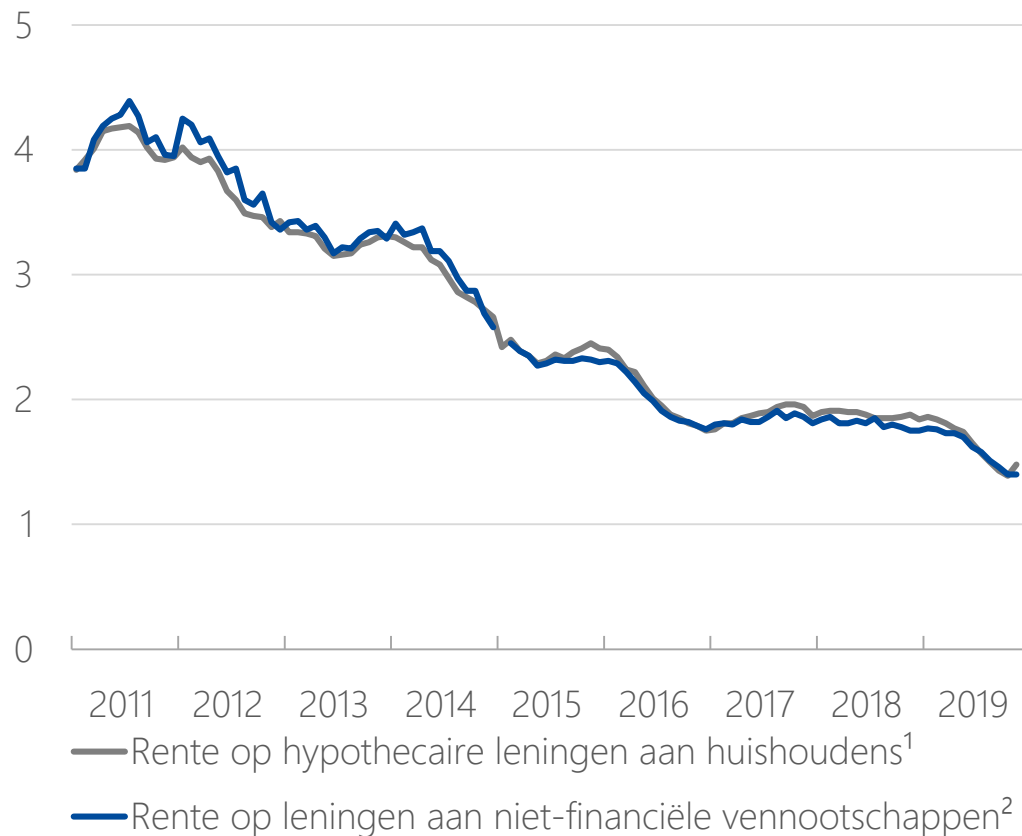
Leidt die impuls niet tot overdreven risicogedrag?

Lagerenteomgeving en andere structurele uitdagingen voor de financiële sector

De aanzienlijke daling van de rente op leningen aan huishoudens en ondernemingen ondersteunde de ontwikkeling van de kredietverlening in het eurogebied

Rente

(in %)

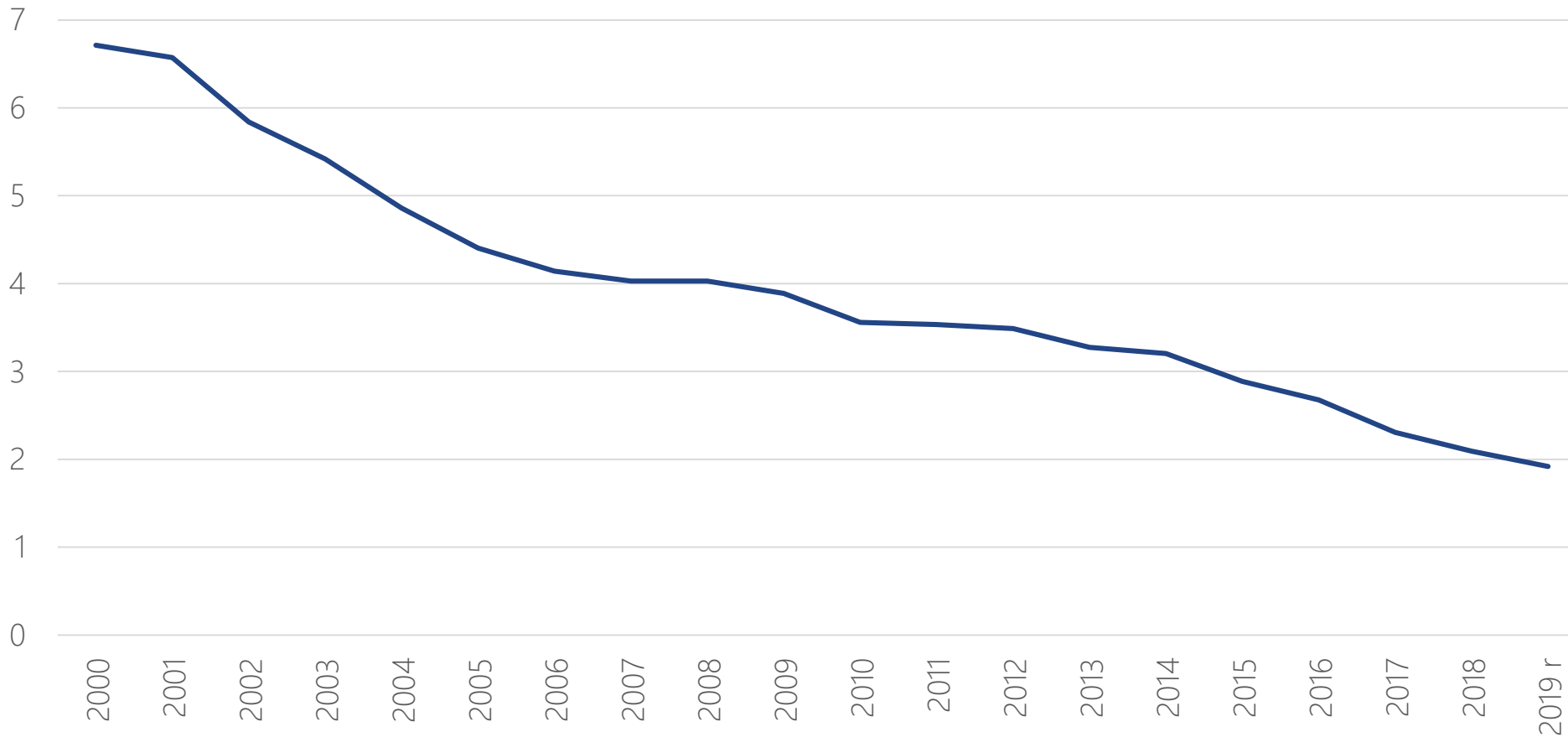
Verloop van de kredietverlening aan de private sector

(veranderingspercentages)

De rentelasten van de Belgische overheidsschuld zijn gedaald

(in % bbp)

Waarom zo een sterke monetaire impuls?

Werkt hij nog?

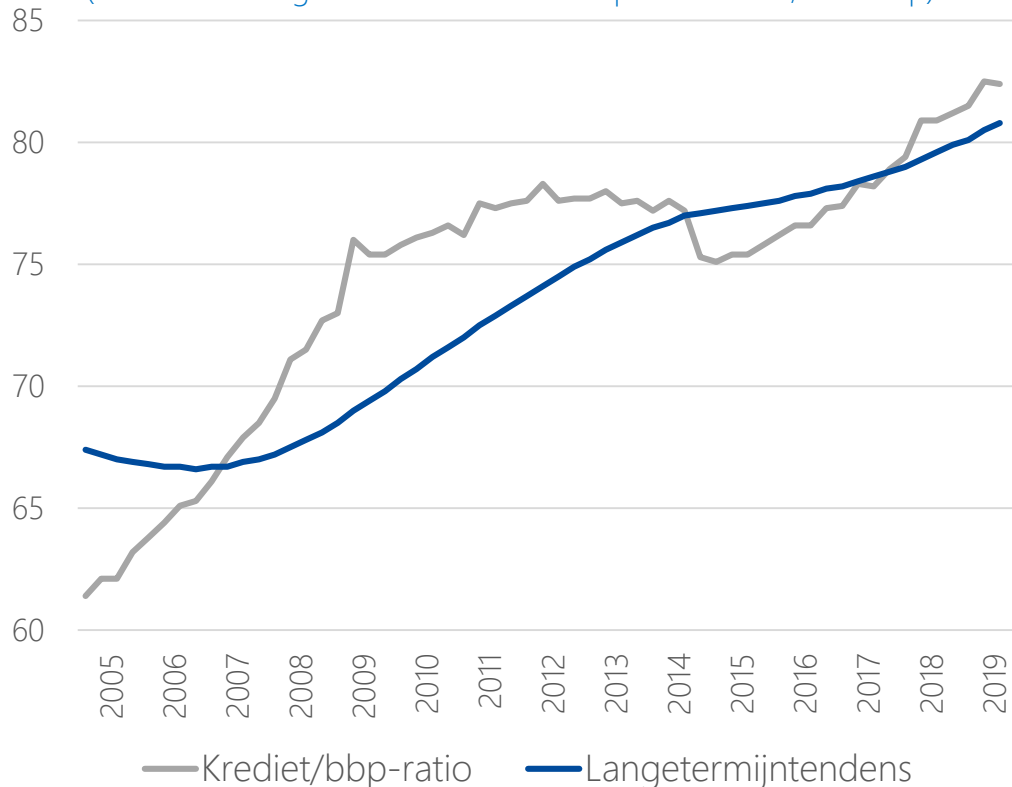
**Leidt die impuls niet tot
overdreven risicogedrag?**

Lagerenteomgeving en andere
structurele uitdagingen voor de
financiële sector

De versnelling van de kredietcyclus in België vereist de preventieve vorming van contracyclische kapitaalbuffers

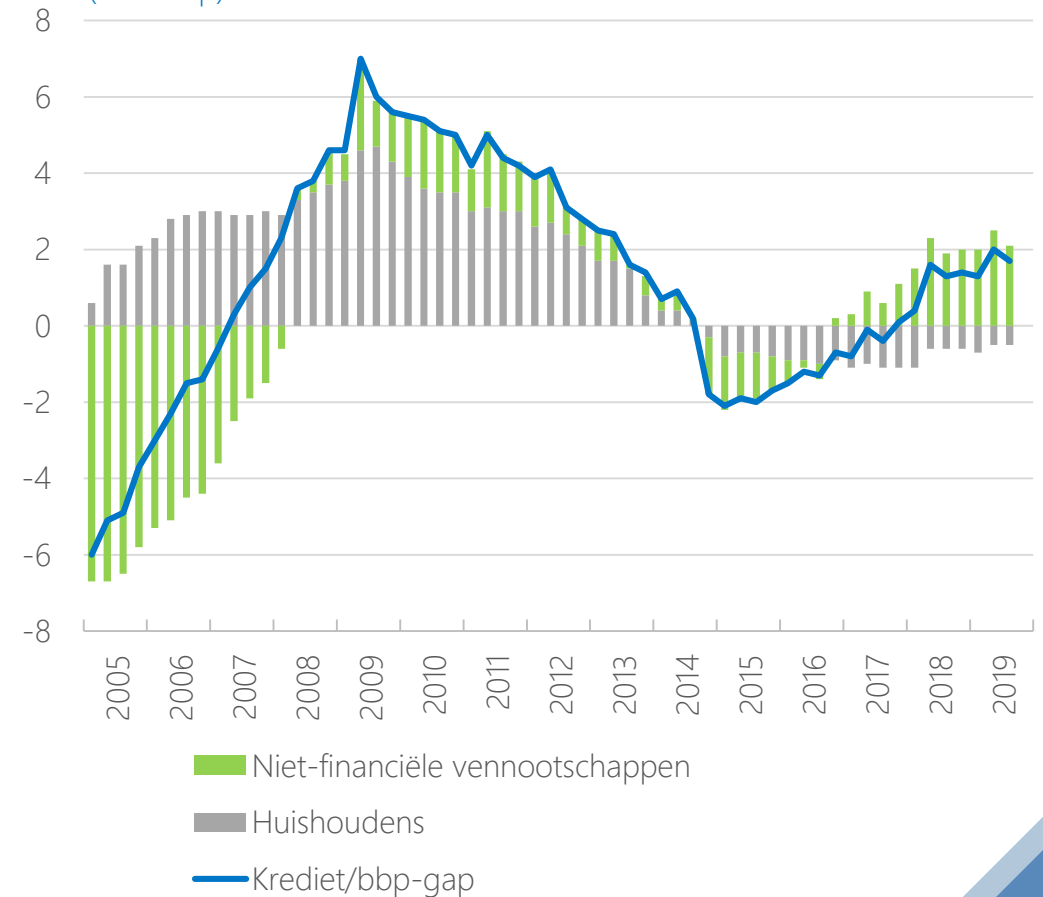
Krediet/bbp-ratio

(Kredietverlening aan de niet-financiële private sector, in % bbp)

Krediet/bbp-gap¹

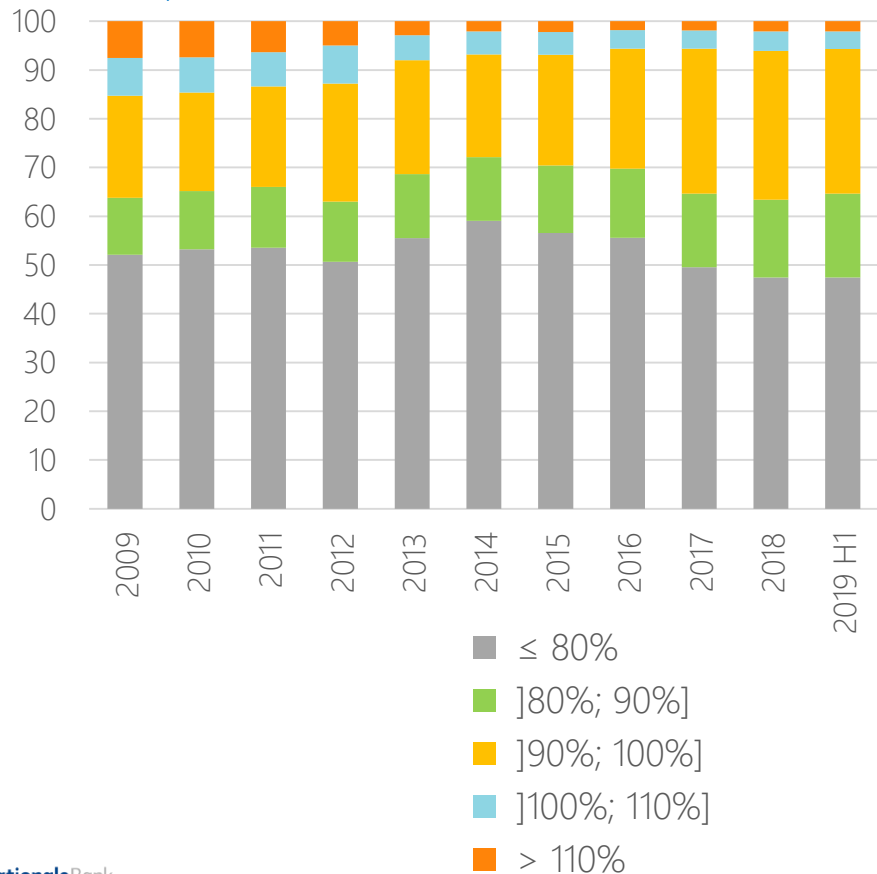
(in % bbp)

Nieuwe prudentiële verwachtingen beogen een verbeterde kwaliteit van de hypothecaire leningen, met behoud van toegang tot kredietverlening

Ratio loan-to-value (quotiteit)

(nieuwe hypothecaire leningen per uitgiftejaar, in % van het totaal)

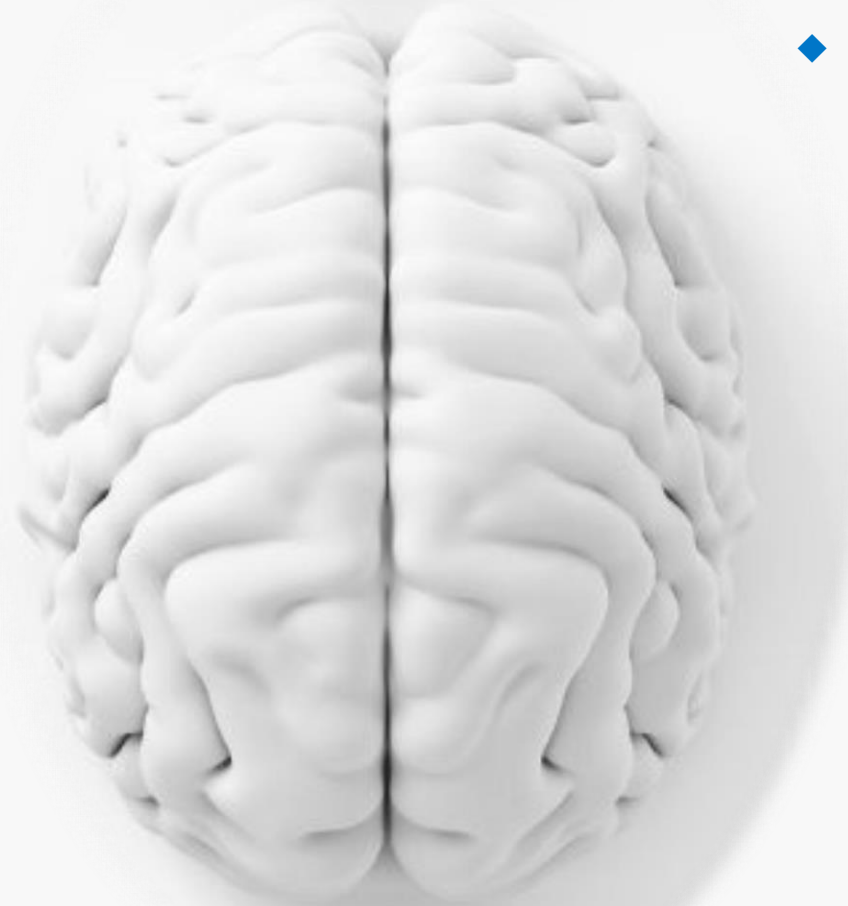

Prudentiële verwachtingen voor de nieuwe Belgische hypothecaire leningen

- ◆ Referentiepunt voor hypothecaire kredietverlening: drempels en tolerantie marges
- ◆ Quotiteit (LTV) en kredieten met een specifieke combinatie van risico's (*pockets of risk*)
- ◆ Flexibele limieten, om de markt toegankelijk te houden voor solvabele kredietnemers:
  - ◇ 35 % van de leningen aan startende kopers kunnen de drempel van 90 % LTV overschrijden

Monetair en macroprudentieel beleid: een schizofrene beleidsmix?

- ◆ **Monetair beleid** – economische en financiële voorwaarden voor het eurogebied als geheel
  - ◇ Kan niet differentiëren tussen landen noch tussen financiële marktsegmenten

- ◆ **Macroprudentieel beleid** kan dat wel
  - ◇ Kan met gerichte acties de neveneffecten van de lagerenteomgeving indijken
  - ◇ Laat toe dat monetair beleid kan blijven focussen op het macro-economische effect van zijn stimulans
  - ◇ Zorgt voor een robuuste financiële sector waardoor transmissiekanaal voor monetair beleid intact blijft

- ◆ Indien risico's voor de financiële stabiliteit wijdverspreid zijn, is er wel een rol weggelegd voor het monetair beleid
  - ◇ Geen aanwijzingen dat dit het geval is

Waarom zo een sterke monetaire impuls?

Werkt hij nog?

Leidt die impuls niet tot overdreven risicogedrag?

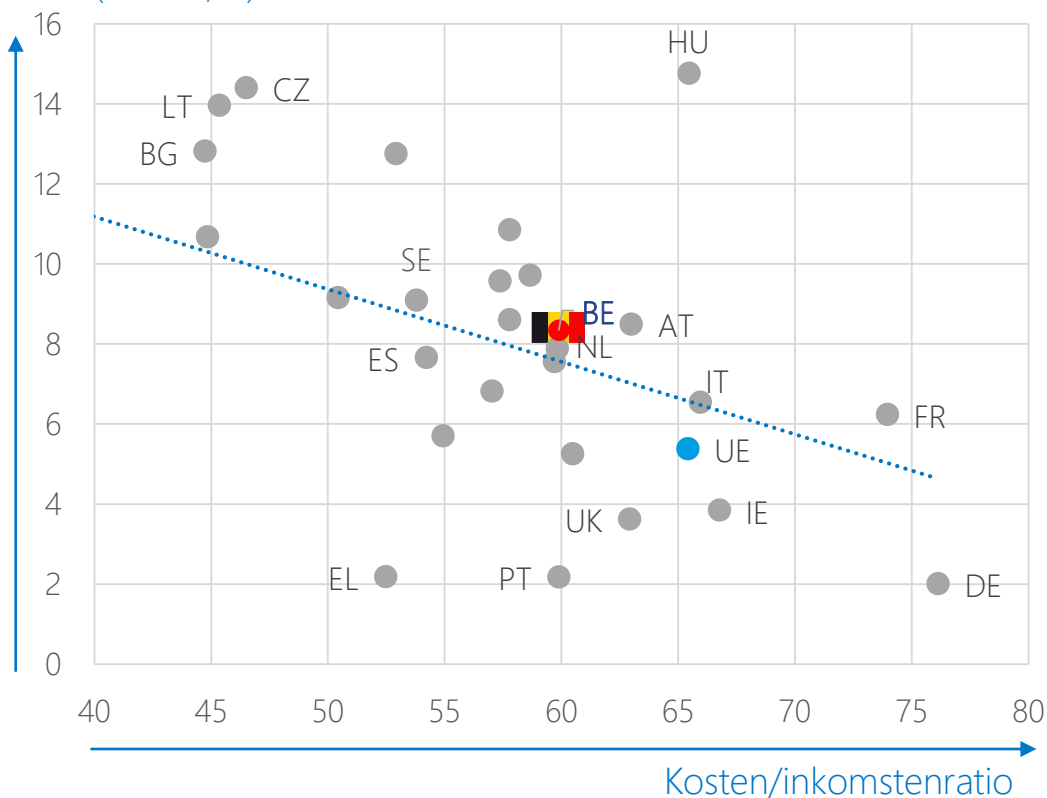
Lagerenteomgeving en andere structurele uitdagingen voor de financiële sector

De Belgische financiële sector blijft solide, maar de lagerenteomgeving en andere structurele ontwikkelingen vormen steeds grotere uitdagingen

Rentabiliteit en kosten van de Europese banken

(2019 K2, %)

Rendement van het eigen vermogen

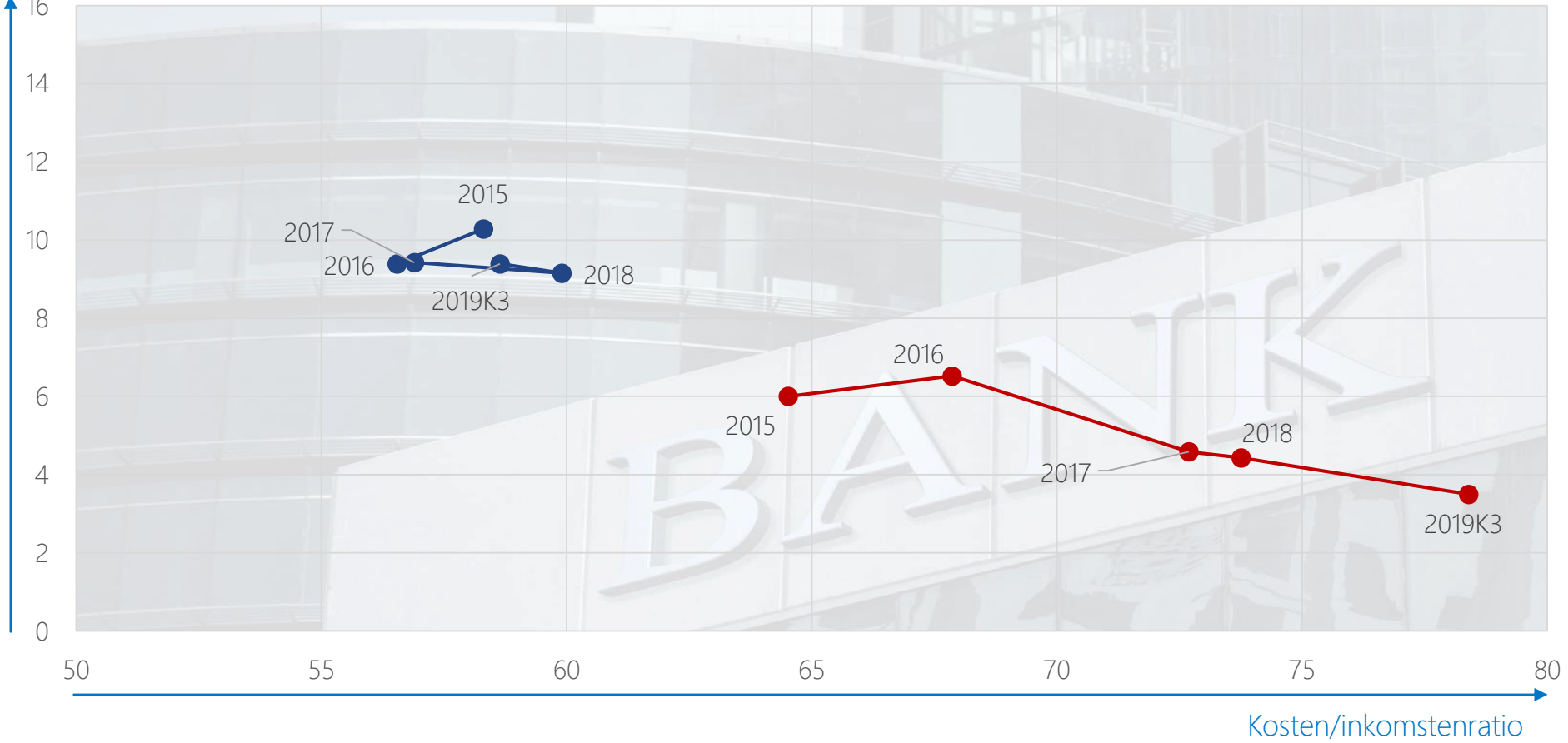
Structurele uitdagingen

- ◆ Lagerenteomgeving
- ◆ Digitalisering en BigTech
- ◆ Cybersecurity
- ◆ Impact van klimaatverandering en energietransitie
- ◆ Witwassen van geld

De bankspecifieke kenmerken spelen ook een belangrijke rol in België

Rendement van
het eigen
vermogen

Rentabiliteit van de Belgische banksector (in %)

—●— Grootste 4 banken

—●— Kleinere (spaar)banken

Zich klaarmaken voor een sterke en duurzame economie van morgen

Belangrijke uitdagingen voor de overheidsfinanciën

Zich aanpassen aan een context in verandering

De ondernemingen en het menselijk kapitaal mobiliseren

Begrotingstekort België verviervoudigt tegen 2020: “Tot 12 miljard euro”

Le déficit de l'Etat va grimper à 12 milliards en 2020

Budget en déficit de 12,4 milliards: le Bureau du Plan tire la sonnette d'alarme

Koen Geens hérite d'une bombe budgétaire de 12 milliards d'euros

Begrotingstekort dubbel zo groot als gedacht

‘Staatsschuld kan oplopen tot 200 procent’

Le déficit de l'État va grimper à 12 milliards

“Begrotingstekort loopt in 2020 op tot 12 miljard euro”

Schuldenberg stapelt zich op tot 12 miljard euro: wie durft de begroting nog aanpakken?

De toestand van de Belgische overheidsfinanciën verslechterde in 2019

(in % bbp)

	2016	2017	2018	2019 r
Ontvangsten (a)	50,7	51,2	51,4	50,3
Primaire uitgaven ¹ (b)	50,4	49,6	50,0	50,1
Rentelasten (c)	2,7	2,3	2,1	1,9
Nominaal financieringssaldo (= a – b – c)	-2,4	-0,7	-0,7	-1,7
<i>p.m. Structureel financieringssaldo</i>	-2,4	-1,7	-1,8	-2,4
Overheidsschuld	104,9	101,8	100,0	99,1

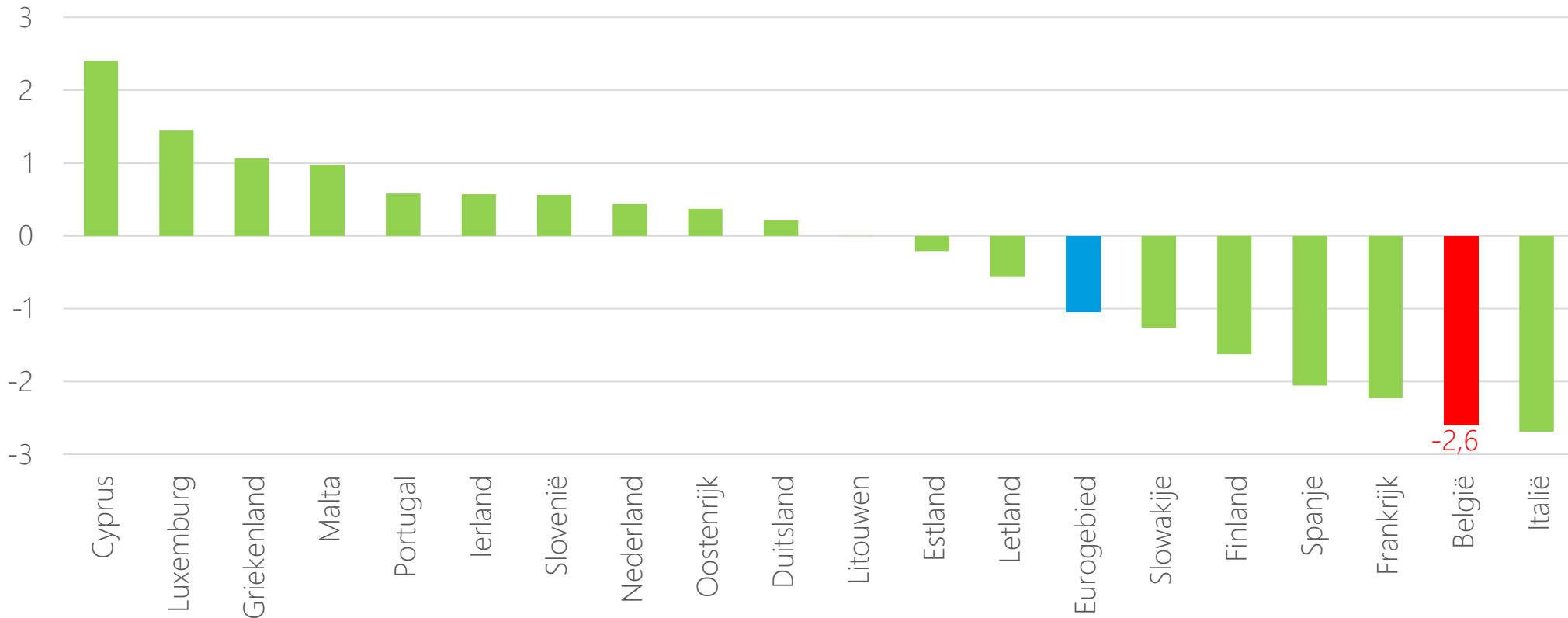
Tijdelijke meevaller in de ontvangsten uit vennootschapsbelasting

Het structureel begrotingstekort is opgelopen en heeft zich verder verwijderd van het evenwicht

Het tekort van België zou volgens de vooruitzichten in 2021 bijna het hoogste zijn van het eurogebied

Nominaal financieringsaldo van de gezamenlijke overheid in 2021¹

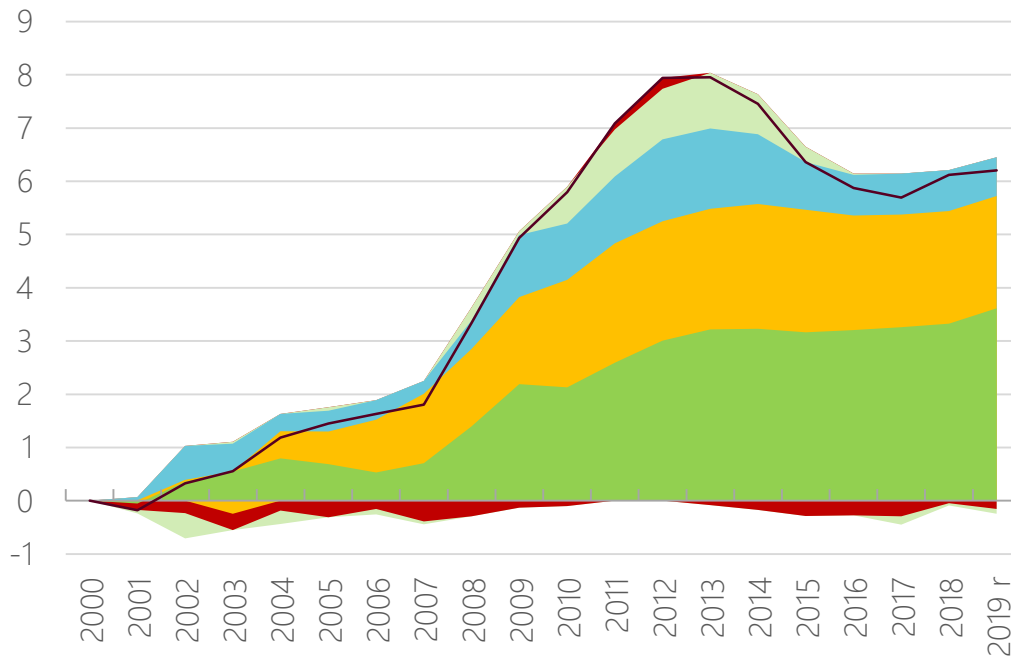
(in % bbp)

In tegenstelling tot de andere primaire uitgaven, stegen de overheidsinvesteringen niet en blijven ze relatief stabiel in België

Primaire overheidsuitgaven

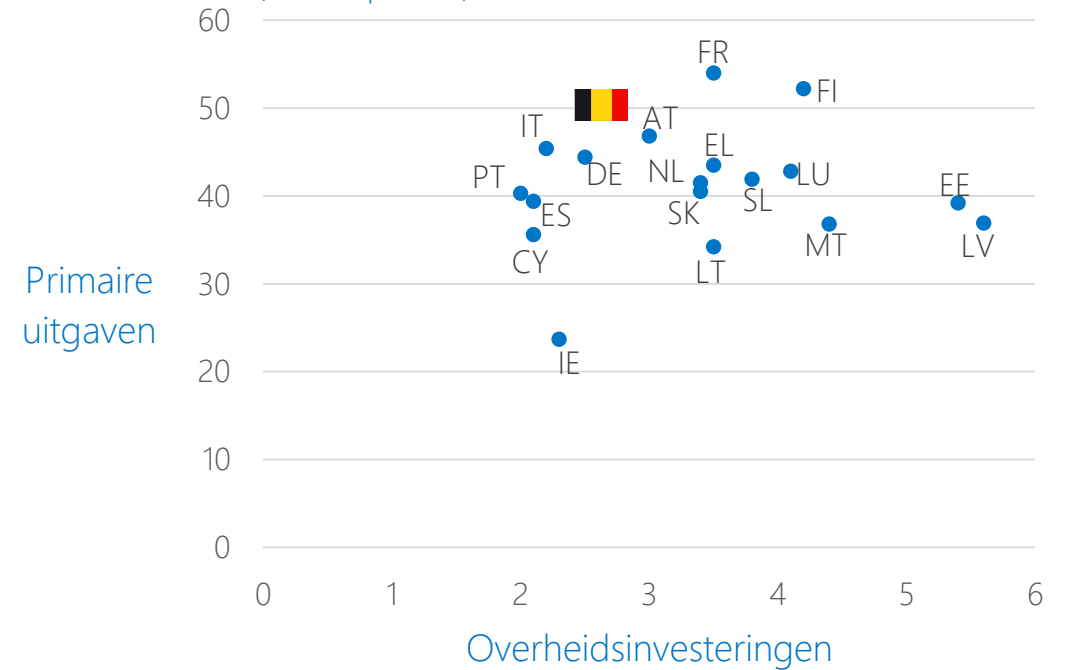
(in procentpunt van het potentieel bbp, verandering ten opzichte van 2000)

- Kapitaal- en lopende overdrachten
- Investerings
- subsidies aan ondernemingen
- Bezoldigingen en aankopen
- Sociale uitkeringen
- Totaal

Primaire overheidsuitgaven en overheidsinvesteringen

(in % bbp, 2019)

Biedt de lage rente geen nieuwe budgettaire beleidsruimte?

Verloop van de marktrente op lange termijn (OLO op 10 jaar)

Ja:

- ◆ Referentierente van de obligaties op 10 jaar: 0,19 % in 2019
- ◆ Het gewicht van de rentelasten daalde van 3,5 % van het bbp in 2012 tot 1,9 % in 2019

Maar (goedkoop geld is geen gratis geld):

- ◆ Deze marge werd al gebruikt
  - ◇ Verslechtering van het primaire saldo
- ◆ Het schuldniveau blijft hoog, wat de Belgische overheidsfinanciën kwetsbaar maakt
  - ◇ In geval van conjunctuurvertraging
  - ◇ In geval van rentestijging
    - De rentes zullen hun huidig niveau niet eeuwig behouden
    - De risicopremie zou, in geval van ontoereikende vooruitgang, snel kunnen stijgen

Belangrijke uitdagingen voor
de overheidsfinanciën

Zich aanpassen aan een context in verandering

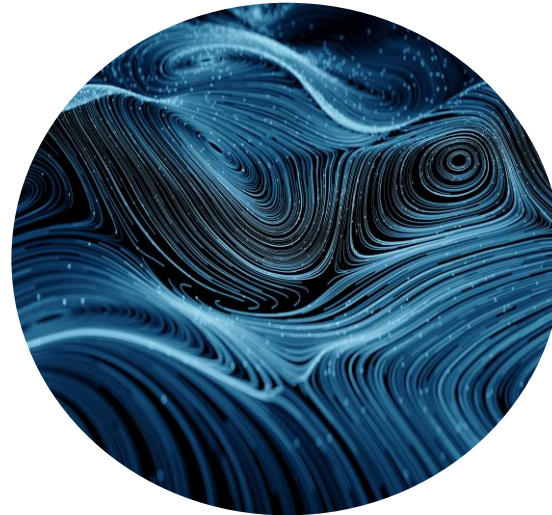
De ondernemingen en
het menselijk kapitaal
mobiliseren

Zich aanpassen aan een context in verandering

Internationale
handelsspanningen

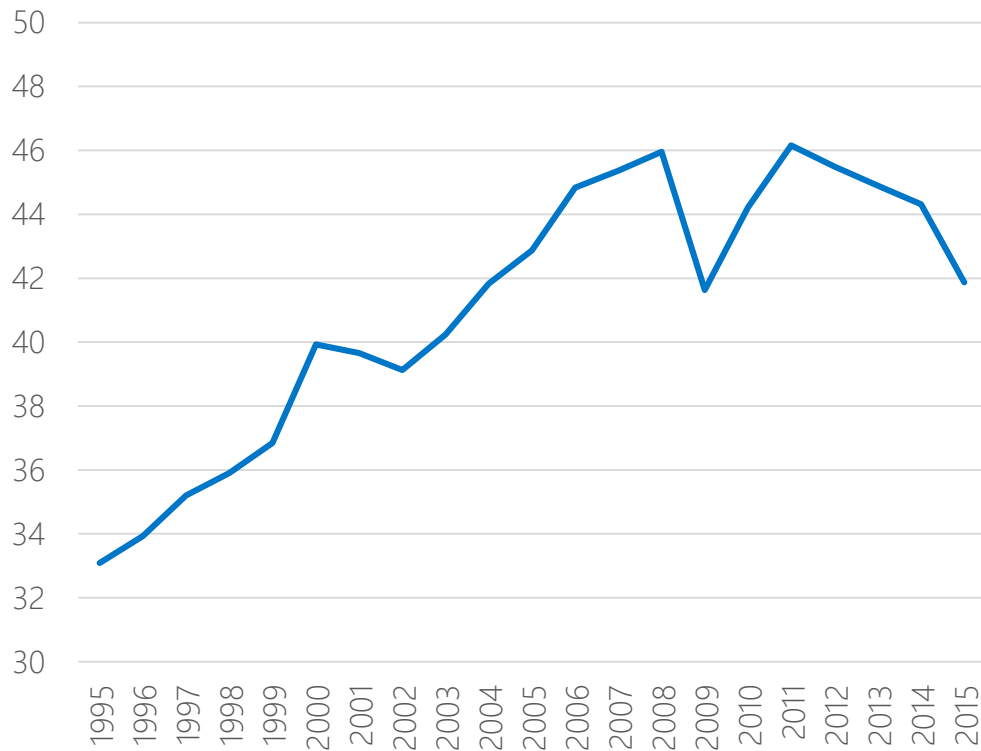
Digitale revolutie

Naar een klimaatneutrale
economie

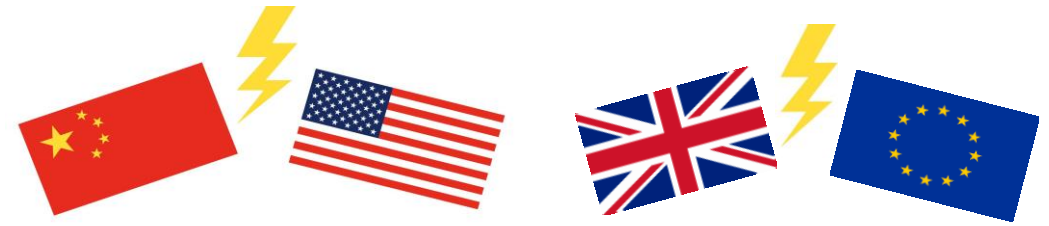
Het internationale handelsverkeer ondergaat grondige wijzigingen

- ◆ De globalisering maakt pas op de plaats

— Gemiddelde participatie aan de mondiale waardeketen¹

- ◆ Invloed van handelsspanningen ...

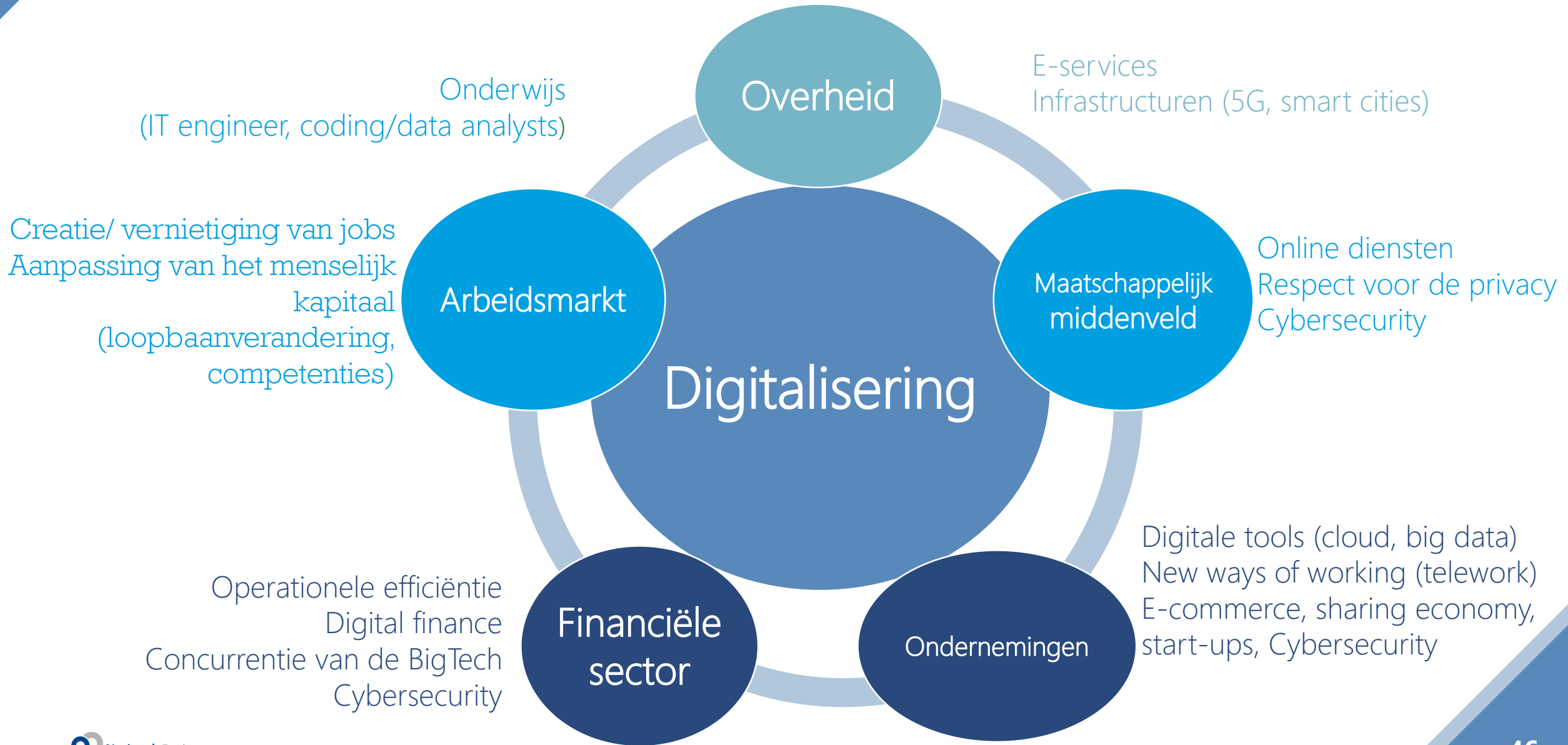
- ◆ ... van nieuwe technologieën op de productieketens

- ◆ ... en van milieuoverwegingen

Alle spelers zijn betrokken bij de digitale revolutie

Naar een klimaatneutrale economie

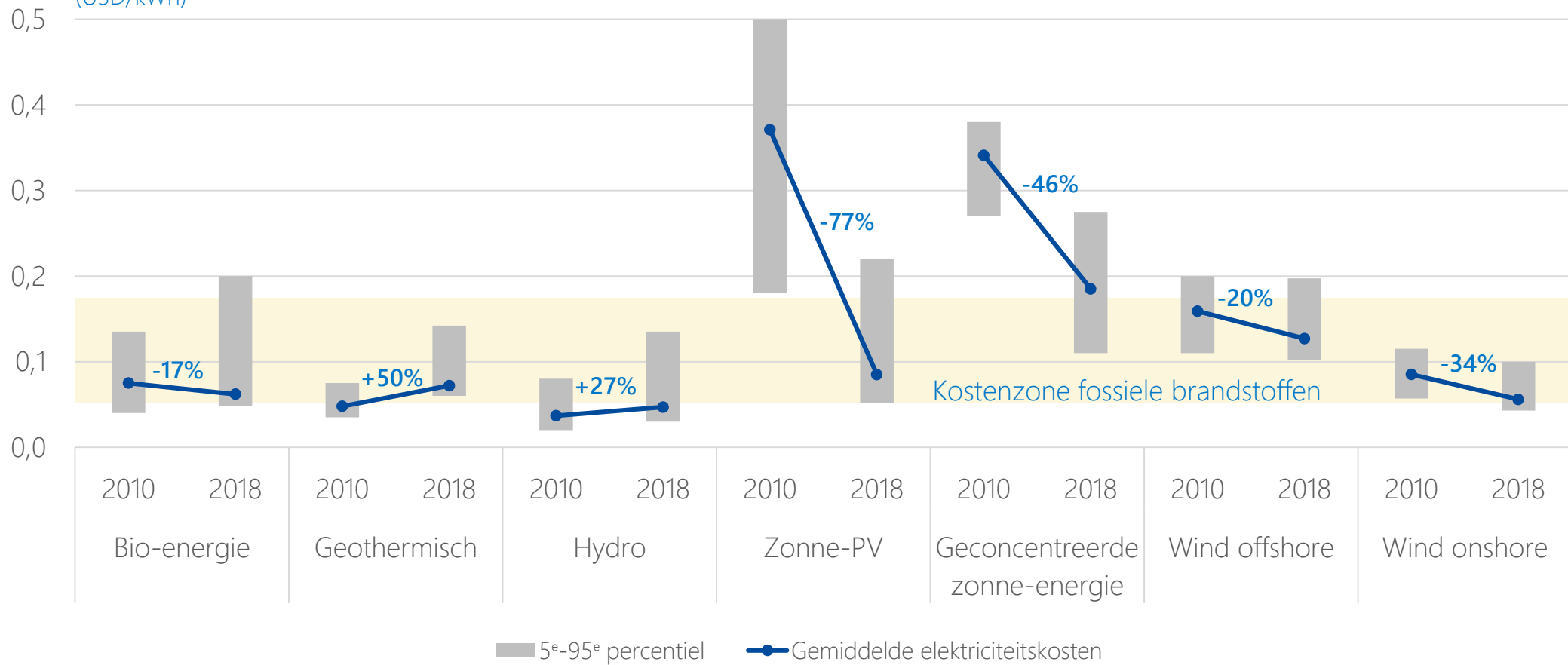
- ◆ De landen van de EU hebben zich geëngageerd voor een klimaatneutrale EU in 2050
- ◆ Daarvoor moeten productie- en consumptiewijzen grondig worden aangepast
  - ◇ Op termijn geen fossiele brandstoffen meer gebruiken
- ◆ De transitie moet efficiënt gebeuren
  - ◇ De kostenverhogingen beheersen
  - ◇ De impact op het productiepotentieel beperken
  - ◇ Met oog voor de sociale dimensie

Een positieve factor: de koolstofarme sectoren worden steeds competitiever

Gemiddelde kost voor elektriciteitsproductie

(USD/kWh)

Maar probleem van onderbreking van de productie

Hoe een moeilijke transitie doen slagen?

- ◆ Sturende rol van de overheid in een technologisch onzekere omgeving
  - ◇ Duidelijk en voorspelbaar regelgevend kader (zo niet, risico op gestrande activa)
  - ◇ Coherente benadering (fiscaliteit, subsidies, normen, ...)
- ◆ De gedragingen stimuleren die de duurzaamheid bevorderen

Belangrijke uitdagingen voor
de overheidsfinanciën

Zich aanpassen aan een
context in verandering

**De ondernemingen en
het menselijk kapitaal
mobiliseren**

Een geheel van acties om zich aan te passen aan de economie van morgen

- ◆ Ontwikkeling en verspreiding van innovatie
- ◆ Kwalitatieve en kwantitatieve versterking van het menselijk kapitaal
- ◆ Vlotte reallocatie van activiteiten en competenties

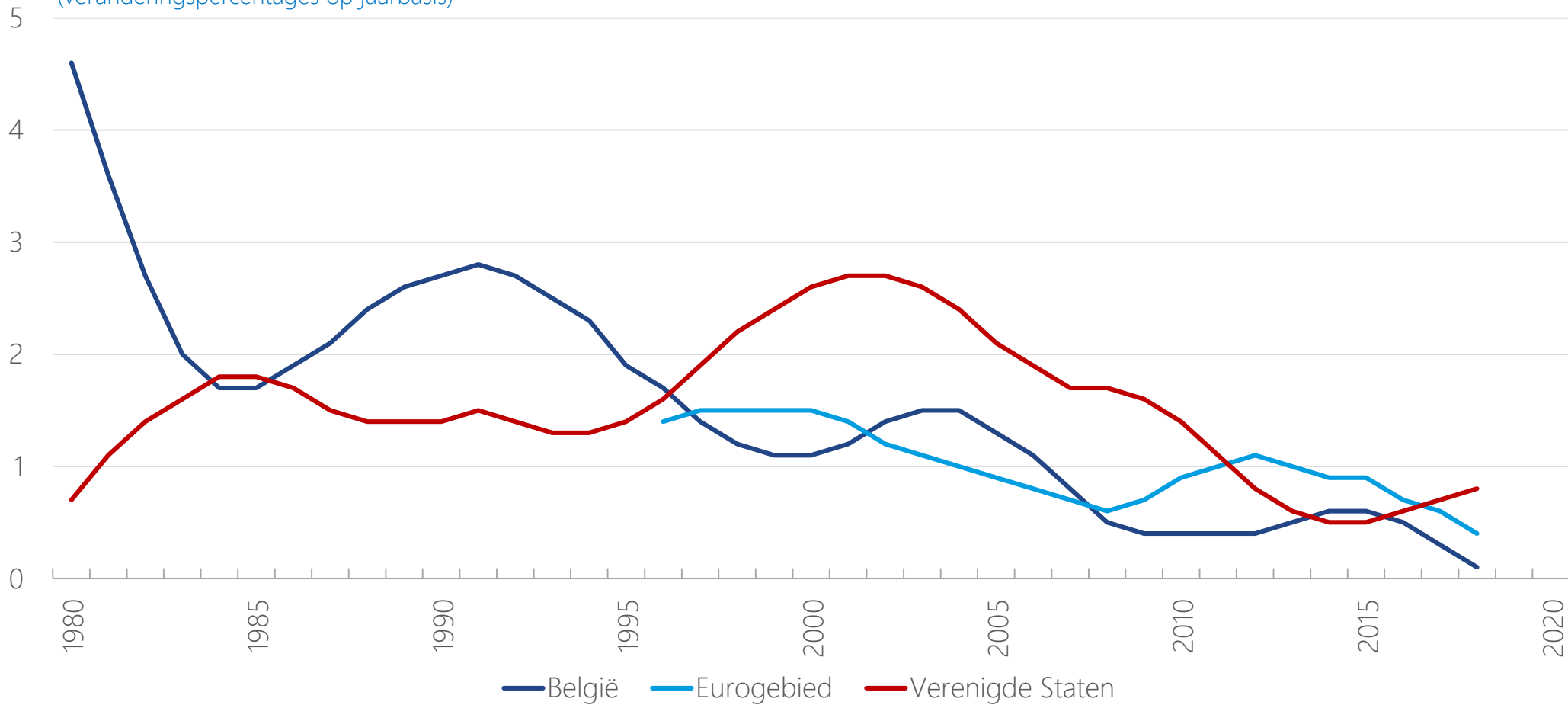

De groeivertraging van de Belgische productiviteit wordt steeds sterker

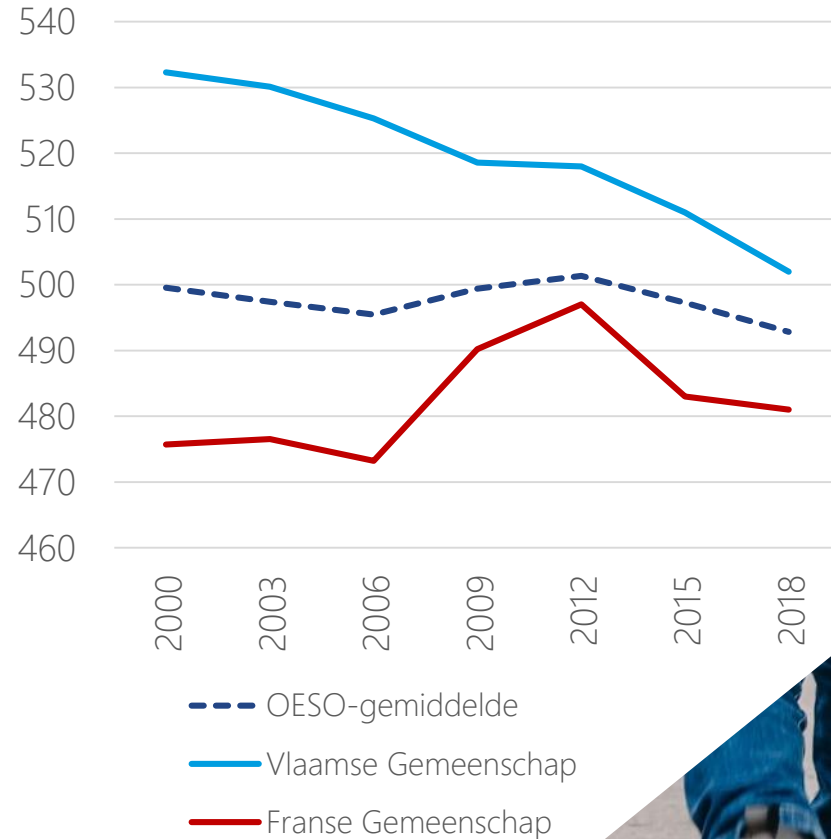
Groei van de zichtbare arbeidsproductiviteit

(veranderingspercentages op jaarbasis)

Een kwaliteitsvolle en inclusieve initiële opleiding is noodzakelijk

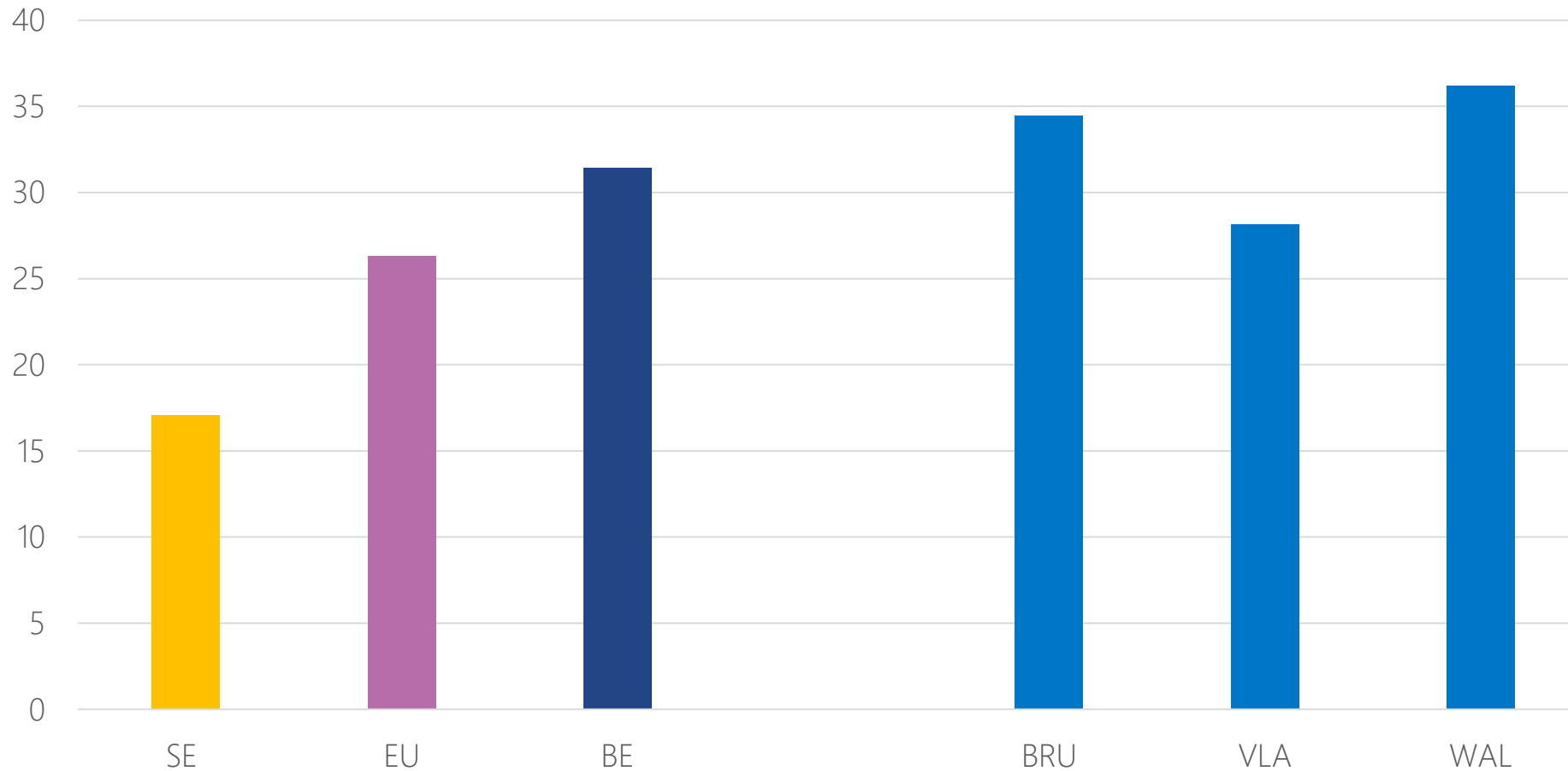
Verloop van de PISA-scores voor leesvaardigheid

Bron: OESO.

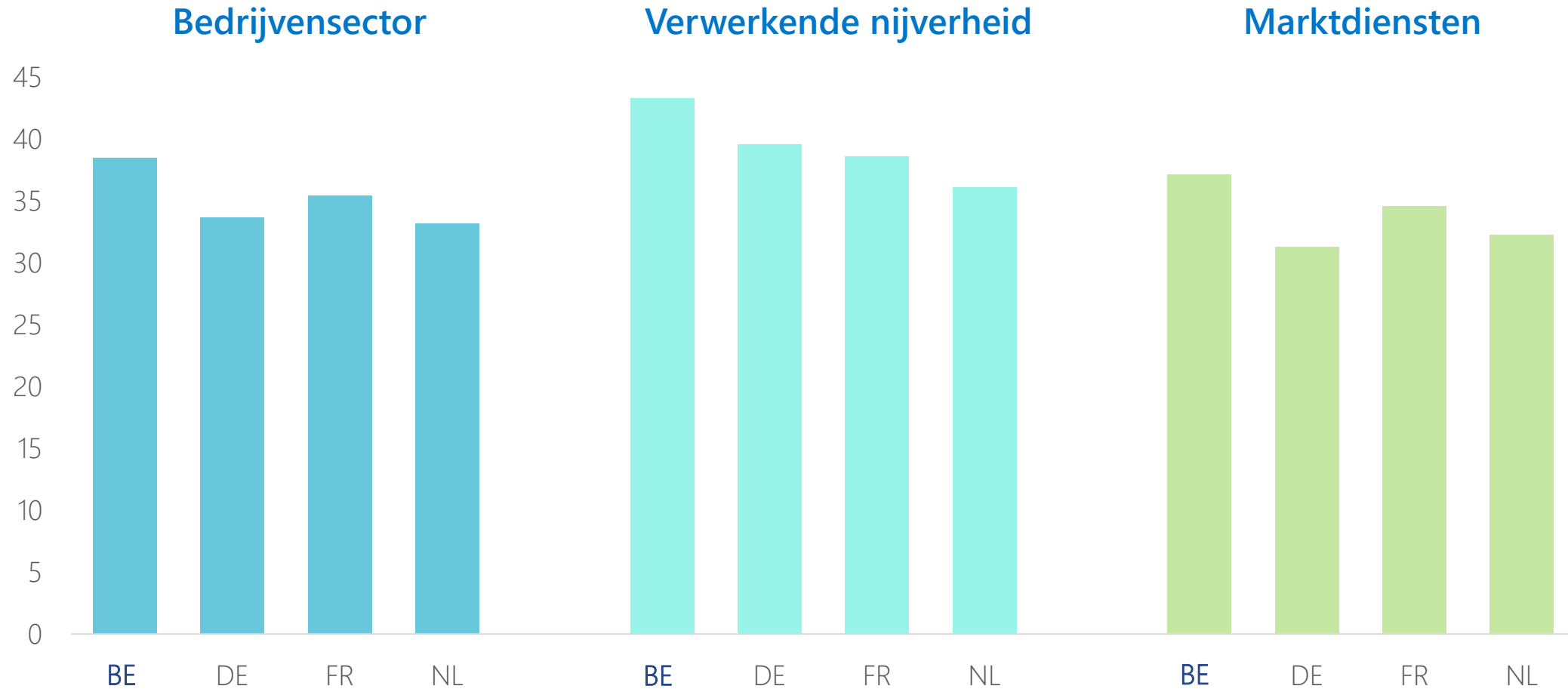
Het aandeel inactieven blijft hoog in alle gewesten

(in % van de bevolking van 15 tot 64 jaar, 2018)

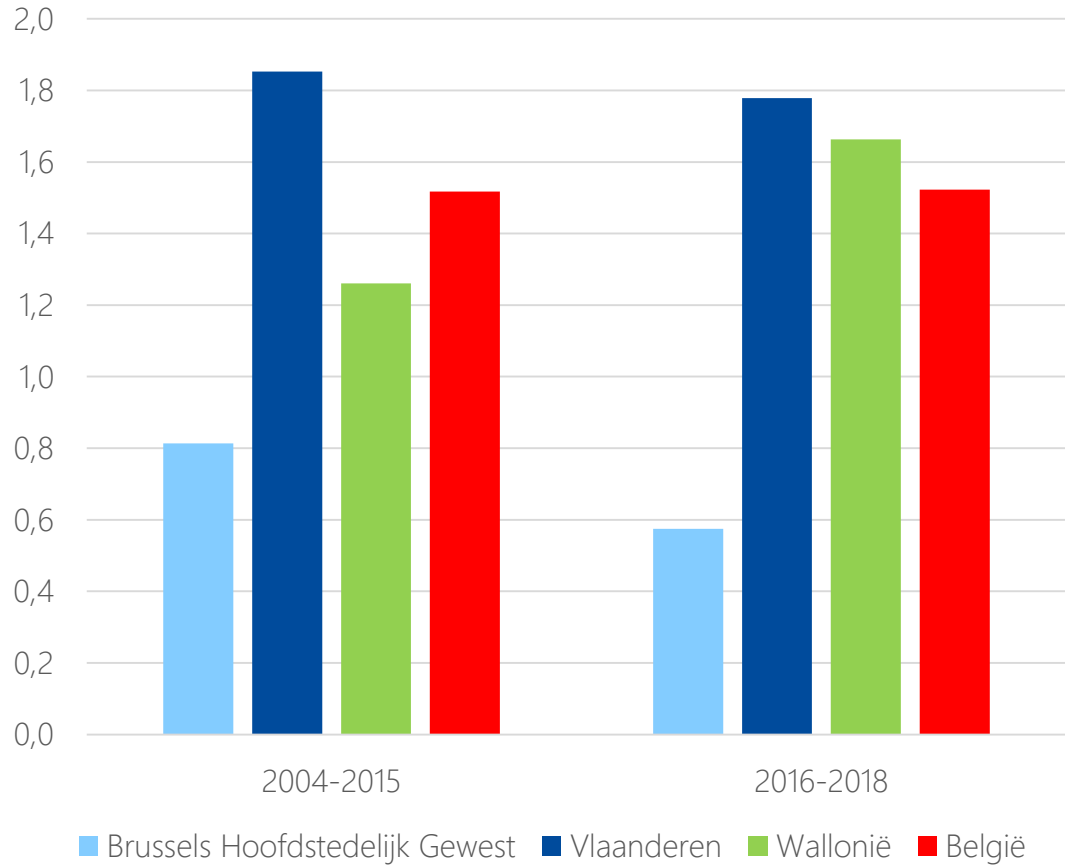
De competitiviteit vrijwaren, terwijl de loonkosten hoger zijn dan in de buurlanden

(uurloonkosten in euro, 2018)

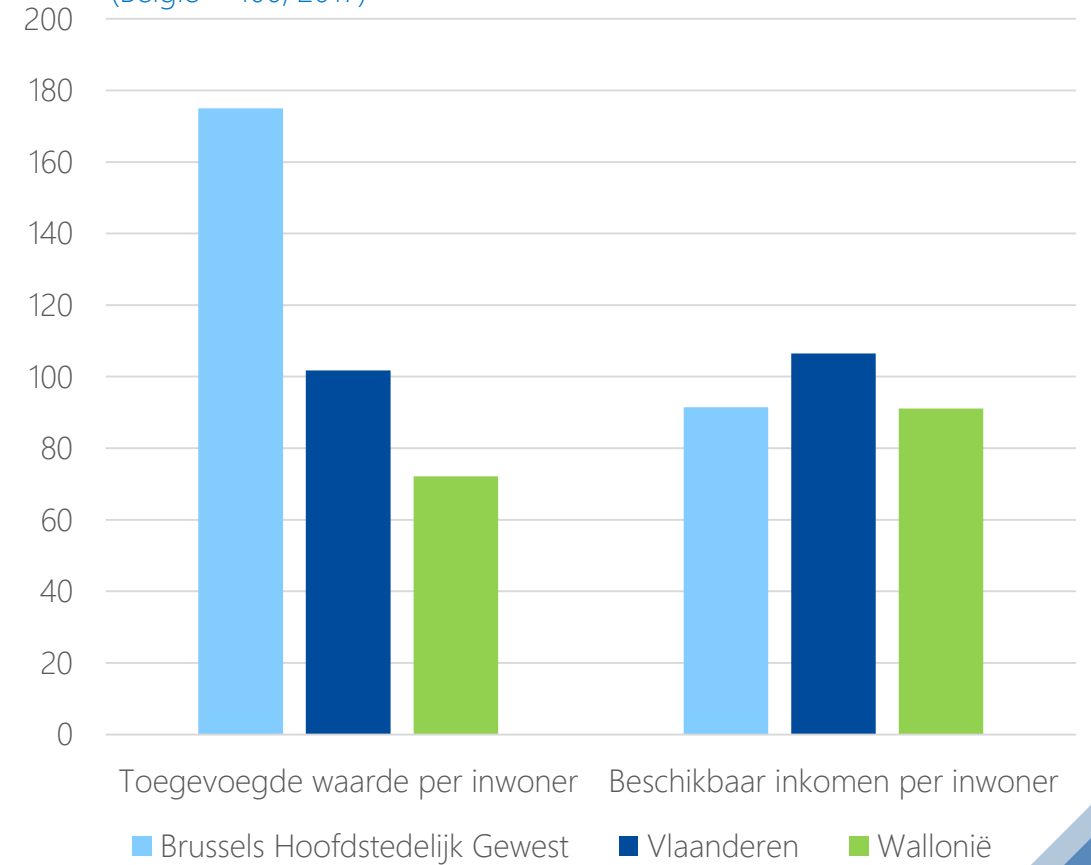

De resultaatsverschillen tussen de gewesten blijven aanzienlijk

Groei van de toegevoegde waarde per gewest (gemiddelde jaarlijkse veranderingspercentages)

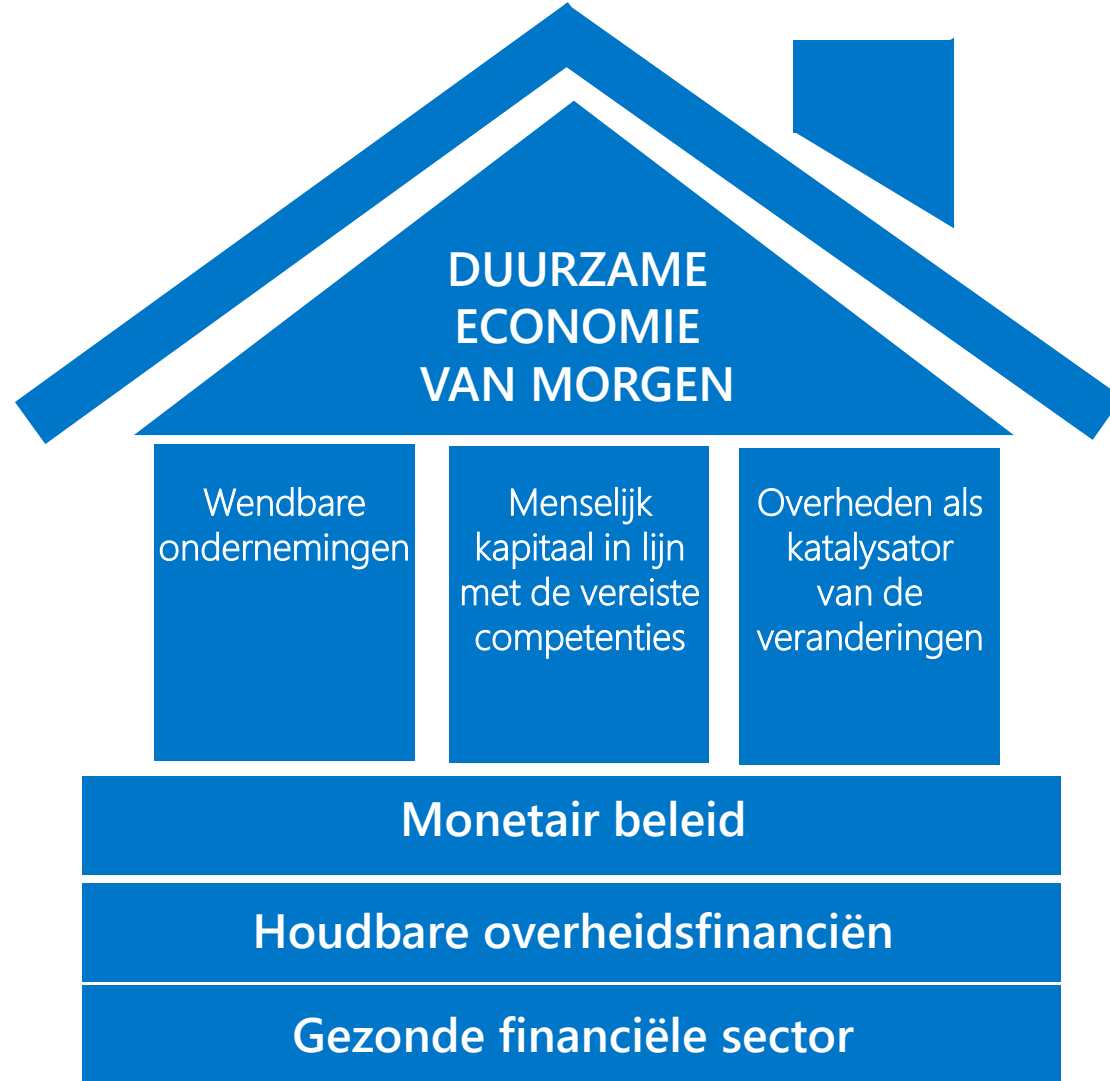

Toegevoegde waarde en beschikbaar inkomen per inwoner (België = 100, 2017)

Conclusie

... om de economie van morgen op een duurzame manier op te bouwen

Een gezonde basis creëren in Europa en België ...

Vragen?

Jaarverslag 2019

Gouverneur Pierre Wunsch | Gent

4 maart 2020